

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101005/I/2018/36069387447724036

PRIESTOR SOCIÁLNEHO PODNIKANIA
V OBLASTI OCHRANY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

Diplomová práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

**PRIESTOR SOCIÁLNEHO PODNIKANIA
V OBLASTI OCHRANY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA**

Diplomová práca

Študijný program: Sociálny rozvoj a sociálna politika

Študijný odbor: Národné hospodárstvo

Školiace pracovisko: Katedra sociálneho rozvoja a práce

Vedúci záverečnej práce: Ing. Eva Pongrázová, PhD.

Bratislava 2018

Bc. Martina Žákovičová

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať vedúcej záverečnej práce Ing. Eve Pongrázsc, PhD. za jej pripomienky, odporúčania a podnety, ktoré mi poskytla počas písania mojej diplomovej práce.

ABSTRAKT

ŽÁKOVIČOVÁ, Martina: *Priestor sociálneho podnikania v oblasti ochrany životného prostredia*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra sociálneho rozvoja a práce. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Eva Pongráz, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2018, 73 s.

Cieľom záverečnej práce je poukázať na možnosti uplatniteľnosti sociálnych podnikov v oblasti ochrany životného prostredia. Práca je rozdelená do 3 kapitol. Obsahuje 3 tabuľky a 6 obrázkov. Prvá kapitola je venovaná teoretickým východiskám pojmov týkajúce sa sociálnej ekonomiky, sociálnych podnikov, environmentálnej politiky a životného prostredia, zhodnoteniu ich stavu a postavenia doma i v zahraničí. V ďalšej časti si popisujeme hlavný cieľ práce a jeho parciálne ciele, ako aj metodiku, metódy práce. Záverečná kapitola sa zaoberá spoločensky zodpovedným podnikaním a sociálnym podnikaním doma i v zahraničí a ich environmentálnym prístupom podnikania. Výsledkom riešenia danej problematiky sú odporúčania týkajúce sa skvalitnenia podmienok a postavenia spoločensky zodpovedných podnikov a sociálnych podnikov, zvyšovania povedomia verejnosti a návrhy na motivovanie podnikov pri riešení nielen sociálnych, ale aj environmentálnych problémov.

Kľúčové slová:

sociálne podnikanie, sociálna ekonomika, sociálna zodpovednosť podnikov, životné prostredie, environmentálna politika, ekológia

ABSTRACT

ŽÁKOVIČOVÁ, Martina: *Area of social entrepreneurship in the field of environmental protection*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Social Development and Labour. – Thesis supervisor: Ing. Eva Pongráz, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2018, 73 p.

The primary aim of the final thesis is to point out the possibilities of social enterprises to apply in the field of environmental protection. Thesis is divided into three chapters. It includes 3 data-tables and 6 pictures. The first chapter is dedicated to the theoretical background of concepts related to the social economy, social enterprises, environmental policy and the environment, the assessment of their situation and status both at home and abroad. In the next part we describe the main purpose of the work and its partial objectives as well as methodics, methodology of work together with used domestic and foreign sources. The final chapter deals with socially responsible enterprises and social enterprises at home and abroad and their environmental approach to business. The result of the research of given problemacy are recommendations related to quality improvement of conditions and positions of socially responsible companies. Other results are raise public awarenesses and suggestions about motivation of companies in the case of looking for solutions in social sphere and also finding solutions in the environmental sphere.

Keywords:

social entrepreneurship, social economy, corporate social responsibility, environment, environmental policy, ecology

OBSAH

Úvod	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	11
1.1 Sociálna ekonomika a sociálne podnikanie.....	11
1.1.1 Subjekty sociálnej ekonomiky	12
1.2 Sociálny podnik	13
1.2.1 Typológia sociálnych podnikov	14
1.2.2 Financovanie sociálnych podnikov	15
1.3 Sociálne podnikanie v Slovenskej republike.....	16
1.3.1 Príležitosti a bariéry sociálneho podnikania v SR	17
1.3.2 Právny rámec sociálneho podnikania v SR.....	18
1.3.1 Rozvoj a vzdelávanie v sektore sociálneho podnikania v SR.....	19
1.4 Sociálna ekonomika v zahraničí	21
1.4.1 Sociálne podnikanie vo Francúzsku	22
1.4.2 Sociálne podnikanie v Taliansku	24
1.4.3 Sociálne podnikanie v Španielsku	25
1.4.4 Sociálne podnikanie v Poľsku	26
1.4.5 Sociálne podnikanie v Maďarsku	27
1.4.6 Sociálne podnikanie v Českej republike	28
1.5 Životné prostredie, jeho ochrana a dôvody poškodzovania	29
1.5.1 Environmentálna politika v EÚ a na Slovensku	30
1.6 Spoločensky zodpovedné podnikanie	32
1.7 Fair Trade	34
1.7.1 Environmentálny prístup Fair Trade	36
2 Cieľ, metodika práce a metódy skúmania.....	38
3 Výsledky práce a diskusia.....	40
3.1 Spoločensky zodpovedné podniky a ich aktivity v oblasti ochrany životného prostredia	40
3.1.1 Ocenenia spoločensky zodpovedných podnikov	42
3.1.2 Vybrané najzodpovednejšie podniky v oblasti ochrany životného prostredia	43
3.1.3 Návrhy a odporúčania	52
3.2 Sociálne podniky a ich aktivity v oblasti ochrany životného prostredia.....	55

3.2.1	Príklady dobrej praxe zo zahraničia.....	55
3.2.2	Analýza vybraného regiónu so zameraním na ochranu životného prostredia.....	57
3.2.3	Plán na rozvoj regiónu	60
3.2.4	Rozvoj sociálneho podnikania v regióne	61
3.2.5	Návrhy a odporúčania	63
Záver		65
Zoznam použitej literatúry		68

Úvod

Nachádzame sa v dobe, kedy je trendom zaujímať sa o ekologický aspekt výroby nielen v spoločnosti, ale tiež v podnikateľskej sfére. Spotrebitelia chcú, aby výrobok, ktorí si kúpia, bol nielen kvalitný, ale tiež chcú mať istotu, že sa pri jeho produkcii vo veľkej miere neznečisťovalo prostredie. Aj firmy sa čoraz viac zaujímajú o ekologickejší prístup výroby a situáciu nadmerného znečisťovania prostredia riešia využívaním technológií, ktoré sú šetrnejšie k prírode a znižujú spotrebu nadbytočných energií. Bojujú tiež s problémom odpadov, chcú využívať také materiály, ktoré sú buď recyklovateľné, ľahko rozložiteľné alebo sa dajú znova využiť. Snažia sa čerpať najmä z obnoviteľných a udržateľných zdrojov a tiež zavádzať do podnikateľských aktivít také rozhodnutia a stratégie, ktoré by minimalizovali emisie skleníkových plynov do ovzdušia.

Taktiež sa nachádzame v období, kedy stav životného prostredia je veľmi vážny. Z každej strany počujeme o globálnych hrozbách v podobe globálneho otepľovania, znižovania ozónovej vrstvy, topeniu ľadovcov, či znižovaním poľnohospodárskej produkcie. Už mnoho rokov svet bojuje proti týmto problémom prostredníctvom vydávania globálnych, nadnárodných a národných nariadení, preto environmentálne konanie podnikov je nielen uvítané, ale tiež žiaduce.

Je dobré vedieť, že počet podnikov, ktoré rešpektujú svoje okolie a prírodu neustále pribúda. Základné ustanovenia a povinnosti vychádzajú z legislatív jednotlivých štátov. O to viac nás môže tešiť, keď v krajinách existujú podniky, ktoré vyvíjajú aktivitu v oblasti ochrany životného prostredia nad rámec legislatívy. Či už ide o firmy, ktoré do svojich obchodných činností, cieľov a rozhodnutí implementujú model spoločensky zodpovedného podnikania alebo sociálne podniky, ktorí sledujú najmä ciele v spoločnosti a jej okolia.

Diplomová práca má za cieľ poukázať na možnosti uplatniteľnosti sociálnych podnikov v oblasti ochrany životného prostredia. Prvá kapitola je zameraná na teoretické východiská pojmov súvisiace so sociálnou ekonomikou, sociálnymi podnikmi, environmentálnou politikou a životným prostredím. Súčasťou je zhodnotenie stavu a postavenia sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov doma i v zahraničí. Zo zahraničia sme si vybrali tri štáty, kde je rozvinutá sociálna ekonomika (Francúzsko, Taliansko, Španielsko) a tri štáty, kde naopak sociálna ekonomika je menej rozvinutejšia (Česká republika, Maďarsko, Poľsko). Venovali sme pozornosť aj zhodnoteniu stavu, príčin a dôsledkov negatívneho zaobchádzania so životným prostredím.

V nasledujúcej kapitole práce sme definovali hlavný cieľ práce a jeho čiastkové ciele, metodiku a metódy práce. Posledná kapitola sa zaoberá výsledkami práce. Táto časť je rozdelená na dve oblasti. Prvá je oblasť ochrany životného prostredia spoločensky zodpovedných podnikov a ich konkrétnych ekologických projektov. Druhá oblasť sa týka aktivít v oblasti ochrany životného prostredia sociálnymi podnikmi. V tejto časti sme zmapovali najmä veľmi málo rozvinutý región Gemer a jeho okresy. Definovali sme nielen hlavné problémy oblasti, ale tiež sme navrhli určité odporúčania ako dané problémy riešiť.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Sociálna ekonomika a sociálne podnikanie

Sociálna ekonomiku môžeme považovať za koncepciu, na ktorú neexistuje presne definovanie. Medzi krajinami však vidíme podobnosť vnímania tohto konceptu tým, že sa vzťahuje na organizácie a podniky ako sú združenia, družstvá, vzájomné spoločnosti, nadácie, neziskové organizácie a sociálne podniky, ktoré sledujú pre ne špecifický a pre spoločnosť prospešný cieľ. Môžeme poukázať na to, že pre sociálnu ekonomiku je dôležitá demokratická správa, rovnosť príležitostí, solidarita a vzájomné vzťahy medzi zúčastnenými stranami. Nesmiernu úlohu to zohrávajú jej členovia, ktorí vedia reagovať na neustále meniace sa potreby spoločnosti, snažia sa zapojiť ľudí, vytvárajú spoločný kolektív, ktorý sa usiluje o verejné blaho spoločnosti.

Sociálne podnikanie môžeme považovať za inovatívnu formu podnikania a nový okruh podnikateľských aktivít, zameraných na pomoc pri riešení sociálnych problémov. Vo všeobecnosti vieme povedať, že ide o spôsob podnikania, ktorý je zameraný na pomoc jednotlivcovi alebo celej skupine ľudí postihovanými istými znevýhodneniami na trhu práce alebo v sociálnej oblasti. Sociálne podnikanie vzniklo za účelom napĺňania spoločenských cieľov.

Chápanie sociálnej ekonomiky a definovanie sociálneho podniku sa líši v závislosti od krajiny. Vymedzenie sociálnej ekonomiky je problematické, najmä vďaka zložitosti a rozdielnosti právnych štruktúr, politických kontextov a podnikateľských kultúr, dojednaní o poskytovaní sociálnej starostlivosti, noriem a mnohých iných faktoroch. Sú tu krajiny, ako je napríklad Francúzsko a Belgicko, kde koncepcia sociálnej ekonomiky je široko akceptovaná, zatiaľ čo v Luxembursku, Švédsku a Taliansku majú strednú úroveň akceptácie.¹

¹ OECD. *Job Creation Through The Social Economy and Social Entrepreneurship*. [elektronický zdroj]. 2013. s. 16-18. [cit. 2018-01-04]. Dostupné na: http://www.oecd.org/cfe/leed/130228_Job%20Creation%20through%20the%20Social%20Economy%20and%20Social%20Entrepreneurship_RC_FINALBIS.pdf

1.1.1 Subjekty sociálnej ekonomiky

V sociálnej ekonomike vystupuje hneď niekoľko subjektov, kde môžeme v prvom rade zaradiť *sociálne podniky*, ktoré majú rôznu právnu formu. Môže ísť o:

- „občianske združenie,
- nadáciu,
- neinvestičný fond,
- nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby,
- fyzická osoba – podnikateľ,
- verejná obchodná spoločnosť,
- komanditná spoločnosť,
- spoločnosť s ručením obmedzeným,
- akciová spoločnosť,
- družstvo.²

Ďalšími subjektmi v sociálnej ekonomike sú *organizácie* (právnické i fyzické osoby), ktoré sa rozhodli vo svojich podnikateľských plánoch priorizovať sociálny cieľ nad dosahovaním zisku, čím prispievajú k spoločenskému blahu.

Ako zriaďovatelia, spoluúčastníci a koordinátori môžu v sociálnej ekonomike tiež vystupovať *územné samosprávy*, nakoľko práve podnet, námet a idea vyplýva zo spoločenstva, komunity, v ktorej existuje sociálny problém, resp. sa tu nachádza skupina znevýhodnených ľudí, ktorým treba pomôcť.

Štvrtým subjektom sociálnej ekonomiky je *štátna správa*, ktorá vytvára podmienky a legislatívny rámec pre sociálne podnikanie v danej krajine a zároveň finančne podporuje tieto podniky z verejných zdrojov.

V neposlednom rade ide o participáciu a zastúpenie *dobrovoľníkov* a *cirkvi*, ktorí svojou prácou a energiou prispievajú k činnostiam sociálnych podnikov. Dobrovoľníci sa zúčastňujú na spoločnej práci spolu s platenými zamestnancami, pričom medzi nimi prebieha kooperácia, vzhľadom na to, že v takýchto podnikoch pracujú ľudia s hendikepom, kde prítomnosť dobrovoľníkov môže byť veľmi žiadaná. Cirkev vďaka svojim duchovným hodnotám, prejavmi súdržnosti a vzájomnej podpory prispieva

² SOCIÁLNE PODNIKANIE. *Čo to je?* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-05]. Dostupné na: <<http://socialnepodnikanie.sk/co-je-to/>>

k riešeniam sociálnych problémoch a to prostredníctvom rôznych dobročinných a iných prospešných služieb.³

1.2 Sociálny podnik

Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR môžeme sociálny podnik pracovnej integrácie zdefinovať ako „*právnickú alebo fyzickú osobu, ktorá:*

- a) zamestnáva zamestnancov, ktorí pred prijatím do pracovného pomeru boli znevýhodnenými uchádzačmi o zamestnanie v zmysle zákona o službách zamestnanosti v počte, ktorý predstavuje najmenej 30 % z celkového počtu jeho zamestnancov;*
- b) poskytuje podporu a pomoc zamestnancom, ktorí pred prijatím do pracovného pomeru boli znevýhodnenými uchádzačmi o zamestnanie, nájsť zamestnanie na otvorenom trhu práce;*
- c) najmenej 30 % z finančných prostriedkov získaných z príjmu z predmetu činnosti, ktoré zostanú po úhrade všetkých výdavkov na predmet činnosti za príslušné zdaňovacie obdobie podľa daňového priznania, každoročne použije na vytváranie nových pracovných miest alebo na zlepšovanie pracovných podmienok;*
- d) je zapísaná v registri sociálnych podnikov.“⁴*

Za osoby so znevýhodneným statusom, ktorým sociálny podnik pomáha zamestnať sa, môžeme považovať:

- absolventa školy,
- staršie osoby (nad 50 rokov),
- dlhodobo nezamestnanú osobu,
- osobu, ktorá nemá dosiahnuté ani stredné odborné vzdelanie,
- azylanta/príslušníka tretej krajiny,
- osobu trpiacu zdravotným postihnutím,
- osamelú osobu starajúcu sa o nezaopatrené dieťa.

Okrem znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie sociálny podnik ďalej poskytuje pomoc občanom, ktorí sa nachádzajú z osobných alebo iných dôvodov

³ PONGRÁČOVÁ, EVA. *Sociálna ekonomika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. s. 47-48. ISBN 978-80-225-3291-4.

⁴ ÚPSVaR. *Sociálne podniky pracovnej integrácie*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-09]. Dostupné na: <http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=12977>

v chýlostivej situácii. Ide o osoby bez domova, osobám, ktoré nemajú na prežitie dostatok finančných prostriedkov, osobám prepustených z väzby, príslušníkov etnických menšín a pod.

Do osobitnej skupiny, ktorú môžeme ešte spomenúť, zahrňujeme občanov, ktorí sa aktívne podieľajú a orientujú sa na činnosti týkajúce sa ochrany prírody a životného prostredia.⁵

1.2.1 Typológia sociálnych podnikov

Sociálne podniky naplňajú svoj sociálny cieľ napríklad tým, že bojujú proti sociálnej exklúzii a tak svojím zriadením vytvárajú na trhu pracovné príležitosti pre sociálne vylúčené, marginalizované a inak znevýhodnené obyvateľstvo. Takýto typ sociálnych podnikov poznáme pod názvom *sociálne podniky pracovnej integrácie* (WISE – Work Integration Social Enterprises). Ide o typ sociálnych podnikov, ktoré zlepšujú šance na zamestnanie tých, ktorí sú najviac vzdialení od trhu práce.

Existujú 4 druhy sociálnych podnikov pracovnej integrácie:

- *„prechodné zamestnania,*
- *vytváranie trvalých pracovných miest so samofinancovaním,*
- *pracovná integrácia prostredníctvom priebežnej dotácie z verejných zdrojov,*
- *socializácia na základe produktívnej činnosti.“⁶*

Špecifickým druhom zamestnávania určitej skupiny znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie sú chránené dielne. Chránené dielne sa orientujú taktiež na pracovnú integráciu, cieľovou skupinou sú osoby s postihnutím.

V praxi sa môžeme stretnúť aj so sociálnymi podnikmi, ktoré sa nešpecializujú na len na tvorbu pracovných miest pre občanov s rizikom vylúčenia z trhu práce, ale aj so sociálnymi podnikmi zameranými na výrobu tovarov a poskytovanie služieb, ktoré ich môžu ponúkať pre tieto znevýhodnené skupiny občanov. Sociálne podniky sa môžu vyskytovať aj vo forme environmentálnych sociálnych podnikov, ktoré sa usilujú o ochranu životného prostredia.

⁵ SOCIÁLNE PODNIKANIE. *Čo to je?* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-05]. Dostupné na: <<http://socialnepodnikanie.sk/co-je-to/>>

⁶ SOCIÁLNE PODNIKANIE. *Čo to je?* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-08]. Dostupné na: <<http://socialnepodnikanie.sk/co-je-to/>>

1.2.2 *Financovanie sociálnych podnikov*

Hlavným zámerom podnikov je pokryť svoje náklady na výrobu výrobkov alebo poskytovanie služieb a vykazovať zisk. Sociálne podniky sú taktiež podniky, ktoré sa však líšia od ostatných podnikov pri ich hlavnom účele. Ich cieľom je v prvom rade cieľ sociálny a nie cieľ profitujúci, preto pri sociálnych podnikoch môže nastať problém pri ich finančnej udržiateľnosti. Hoci môžeme očakávať, že aj sociálne podniky môžu predávaním tovarov a poskytovaním služieb financovať svoju podnikateľské aktivity, v skutočnosti to môže byť veľmi zložité. Nie je tomu inak ani pri rozhodnutí založiť si podnik sociálneho charakteru. Existuje však niekoľko možností, ako nadobudnúť na založenie finančné prostriedky, kde zaraďujeme najmä poskytnutie úveru od finančných inštitúcií, jednorazovú finančnú pomoc a tzv. crowdfunding, pojem, ktorý je na Slovensku pomerne nový.

- *Úver* – najbežnejší spôsob ako nadobudnúť finančný kapitál na začatie akéhokoľvek podnikania od finančných inštitúcií. Pri sociálnych podnikoch, ktoré sú pre komerčné banky a iné finančné inštitúcie pokladané za rizikovejšiu klientelu, ide o zložitejšiu situáciu. V poslednej dobe sa podmienky pre sociálne podniky postupne menia, ako sa zmenila aj celková situácia vnímania sociálnych podnikov na Slovensku a banky sú v súčasnosti viac otvorenejšie pri poskytovaní úverov pre nové formy podnikania v sociálnej sfére.
- *Nenávratná finančná pomoc* – sociálne podniky majú tiež právo a šancu urobiť potrebné kroky na dosiahnutie podpory zo strany štátu, nakoľko sa tieto podniky diferencujú od bežných podnikov svojím úsilím o sociálne blaho v spoločnosti a poskytovanie užitočných a prospešných služieb pre občanov. Podpora je okrem neverejných zdrojov poskytnutá aj z verejných zdrojov, kde nastupuje sektorový Operačný program Ľudské zdroje. Ten má okrem zvyšovania zamestnanosti za cieľ aj podporiť sociálny rozvoj, pričom berie do úvahy aj úplnú podporu sektora sociálneho podnikania. Pre najinovatívnejšie plány je vymedzený Program pre zamestnanosť a sociálnu inováciu, ktoré sú uskutočňované za medzinárodnej spolupráce.
- *Crowdfunding* – v Slovenskej republike pomerne neznámy pojem a neznámy spôsob financovania sociálnych podnikov a iných projektov v ich počiatočnej fáze, ktorý vďaka internetovým sprostredkovateľom si získava na popularite. Ak budeme hovoriť o sociálnych podnikoch, tak je tu možnosť získať príspevok na

znevýhodneného zamestnanca (zdravotne, dlhodobo vylúčený z trhu práce a pod.) alebo inak vylúčeného z trhu práce a jeho nákladov na mzdu. Tento príspevok chápaný ako kompenzácia zamestnávateľom, ktorí zamestnávajú zamestnancov s nižším pracovným výkonom, sprostredkúva Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR za pomoci úradov.⁷

Hoci má sociálny podnik nárok na formy podpory financovania, akými sú dotácie a granty, nemôže sa v plnej miere spoliehať iba na finančnú podporu, ale hlavne na svoje vlastné príjmy. Podnik mal byť aktívny aj v štádiu, keď sa nepovažuje za poberateľa dotácií. Sociálny podnik aj napriek finančnej pomoci musí svojou podnikateľskou aktivitou dosahovať aspoň 50% celkových príjmov, inak sa takýto subjekt nemôže považovať za sociálny podnik, ale ako nezisková organizácia.

1.3 Sociálne podnikanie v Slovenskej republike

Slovenská republika sa stále zaraďuje medzi štáty EÚ, ktorého sektor sociálneho podnikania je menej rozvinutý. V podmienkach SR však na rozdiel od niektorých členských štátov EÚ existuje právna definícia sociálneho podniku. Prvá definícia sociálneho podniku bola zahrnutá v zákone o službách zamestnanosti a to od roku 2008. Tento fakt vyjadroval, že naproti ostatným európskym krajinám, ktoré majú pomerne širokú koncepciu sociálneho podnikania, malo doposiaľ Slovensko len zúženú definíciu sociálneho podnikania. Výraznú zmenu však budeme môcť pocítiť po implementovaní nového zákona o sociálnej ekonomike, ktorý bol prijatý v marci 2018.

Termín *sociálny podnik* je u nás predovšetkým spájaný s tretím (neziskovým) sektorom, ktorý stojí medzi verejným a súkromným sektorom. Sociálne podnikanie na Slovensku sa vzťahovalo predovšetkým na sociálne podniky pracovnej integrácie, ktoré riešia akútnu nepriaznivú situáciu na trhu práce so zamestnávaním a ponúkaním pracovných príležitostí znevýhodneným uchádzačom o zamestnanie. Prijatím nového zákona spozorujeme rozšírenie koncepcie sociálneho podnikania, prostredníctvom ktorého sa určite zlepšia podmienky nielen pre sociálne podniky pracovnej integrácie, ale aj pre environmentálne sociálne podniky, ktoré sú v tomto zákone zahrnuté.

⁷ SOCIÁLNE PODNIKANIE. *Čo to je?* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-11]. Dostupné na: <<http://socialnepodnikanie.sk/co-je-to/>>

1.3.1 Príležitosti a bariéry sociálneho podnikania v SR

Sociálne podniky v Slovenskej republike fungujú od roku 2008 prijatím legislatívnej zmeny zákona o službách zamestnanosti, kde sociálne podniky nadobudli právnu úpravu. V tomto období začali vznikať pilotné sociálne podniky, ktoré mali za úlohu znižovať mieru nezamestnanosti v krajine a boli predovšetkým podporované z Európskeho sociálneho fondu. Boli to podniky, ktoré ponúkali prácu znevýhodneným uchádzačom o zamestnanie. K verejnosti sa však v tom období nedostávali pozitívne správy o fungovaní sociálnych podnikov, z uvedeného dôvodu mnoho ľudí voči tomuto termínu zostalo stále skeptickí.

Veľkou bariérou v rozvoji sociálnej ekonomiky sme doteraz videli v nepostačujúcej legislatíve. Predchádzajúca úprava definovala sociálny podnik v úzkom ponímaní, čo mohlo mať aj za následok nízke povedomie o chápaní sociálnej ekonomiky v porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ. Slovensko tak bolo vnímané ako jedna z „neviditeľných“ krajín v koncepte sociálnej ekonomiky, pretože zákon o službách zamestnanosti nebol sprevádzaný akoukoľvek propagáciou, ktorá by zvyšovala povedomie vedené k odborným diskusiám u verejných činiteľov, odborných okruhov, či verejnosti o princípoch sociálnych podnikov. Veľké pozitívum však vidíme v novom zákone o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní prijatom 13.3.2018.

Ďalšou bariérou môžeme spomenúť nízku mieru investícií do sektora sociálnej ekonomiky a nevybudovanú sieť sociálnych podnikov. Vzhľadom na to, že sektor sociálnej ekonomiky je stále na počiatočnej úrovni a povedomie je nízke, je skoro hovoriť o trhu so sociálnymi investíciami na Slovensku. V dôsledku klesajúcej štátnej podpory, jeden z hlavných a najslubnejších zdrojov financovania sociálnych podnikov sú práve fondy z Európskej únie, ktoré predstavujú granty a dotácie na podporu rozvoja a udržateľnosti neziskových organizácií a sociálnych podnikov. Fondy zo zdrojov EÚ sú späté s operačnými programami na národnej úrovni (OP Zamestnanosti a sociálna inklúzia na obdobie 2007-2013 a OP Ľudské zdroje na obdobie 2014-2020). Popri úveroch od finančných inštitúcií, ktoré vnímajú sociálne podniky ako viac rizikovejšie subjekty pri poskytovaní peňažných prostriedkov, je nenávratná finančná pomoc najbežnejším prostriedkom financovania sociálnych podnikov.

Ďalším negatívom je, že zatiaľ na Slovensku nebolo dokončené žiadne zmapovanie všetkých sociálnych podnikov, rovnako ako neexistuje ani žiaden centrálny monitorovací

system alebo systémový proces zhromažďovania údajov, ktorý by dával informácie o tom, koľko ľudí sa úspešne vrátilo na otvorený trh práce.

Aj napriek negatívam, ktoré sme si vyššie uviedli – nízka informovanosť a porozumenie, nízka miera investícií, nedostatočná miera podpory zo strany štátu, nevybudovaná infraštruktúra sociálnych podnikov, môžeme spozorovať na trhu pribúdajúci počet vznikajúcich ekonomicky životaschopných podnikov a rastúci dopyt po sociálnych službách. Rovnako sme si mohli všimnúť hoci len malý rast pribúdajúcich sociálne orientovaných iniciatív. Rastúci dopyt po sociálnych službách je jeden z predpokladov na rozširovanie sektora sociálnej ekonomiky. Tento dopyt zostáva vysoký aj kvôli starnúcemu obyvateľstvu, ako aj problematikou rómskej komunity.⁸

Čiastočným riešením na odstránenie bariér a využitie príležitostí v oblasti sociálnej ekonomiky by mohol byť prijatý zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

1.3.2 Právny rámec sociálneho podnikania v SR

Definícia sociálneho podniku bola zatiaľ obsiahnutá len v zákone č. 5/2004 o službách zamestnanosti, ktorý bol pripravovaný Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Ministerstvo tak vytvorilo prvý právny rámec na založenie sociálneho podniku na Slovensku.

V súčasnosti je prijatý nový zákon o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní. Cieľom tohto zákona bolo presne právne upraviť a rozšíriť oblasť sociálnej ekonomiky a vytvoriť pre sociálne podniky lepšie podmienky. Prijatým zákonom sa daný sektor bude viac rozvíjať, a to vďaka vyššej popularizácii, informovanosti, podpore a kontrole a tak by sa stal aj väčším prínosom pre spoločnosť.

Novelizovaný zákon rozdelil sociálne podniky na tri typy: prvý typ reprezentuje už spomínané sociálne podniky pracovnej integrácie zamestnávajúce znevýhodnených uchádzačov, druhú skupinu tvoria environmentálne podniky s ohľadom nielen na životné prostredie, ale aj na energetickú oblasť a poslednú skupinu predstavujú tzv. sociálne

⁸ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Slovakia* [elektronický zdroj]. 2014. s. 1-7. [cit. 2018-01-17]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12999&langId=en>>

podniky bývania, ktorých účelom bude výstavba a prenájom bytov pre občanov s nízkym dôchodkom.⁹

„Registrované sociálne podniky by tak podľa odhadu ministerstva mohli v tomto roku zamestnávať 600 osôb, v budúcom roku 2 000 ľudí a v roku 2020 približne 3 000 osôb. V tomto roku by mala vláda na podporu sociálnych podnikov vynaložiť vyše 6,8 mil. eur, v budúcom roku takmer 13,1 mil. eur a v roku 2020 by malo ísť o 21,6 mil. eur. Väčšinu týchto výdavkov vláda prefinancuje zo zdrojov Európskej únie, keďže v tomto roku by malo na túto oblasť smerovať z financií únie 5,44 mil. eur, v budúcom roku 10,71 mil. eur a v roku 2020 takmer 21,6 mil. eur.

Na daniach a odvodoch, ktoré budú platiť sociálne podniky za seba a za svojich zamestnancov, by mal štát v tomto roku získať 268,9 tis. eur, budúci rok takmer 1,9 mil. eur a v roku 2020 takmer 2,1 mil. eur.“¹⁰

1.3.1 Rozvoj a vzdelávanie v sektore sociálneho podnikania v SR

Väčšia informovanosť by sa mala zabezpečiť nielen verejnosti ako takej a marginalizovaným skupinám a inak znevýhodneným uchádzačov, ale rovnako tak aj potenciálnym a súčasným študentom, ktorí sa rozhodli alebo môžu rozhodnúť vzdelávať sa v tejto oblasti. Je pravda, že v učebných osnovách napr. Univerzity Komenského (sociológia) sa nachádzajú niektoré aspekty súvisiace so sociálnym podnikaním, podobne je na tom aj Univerzita Mateja Bela, kde boli na Ekonomickej fakulte vykonané výskumy pre ich členov a odborníkov. No ani jedna z nich neponúka titul v sociálnom podnikaní.¹¹ Ekonomická univerzita vyučuje predmet sociálne podnikanie v rámci svojho špecializovaného študijného programu Sociálny rozvoj a sociálna politika.

V SR sa nachádzajú však organizácie a inštitúcie, ktoré ponúkajú rozmanité stáže, možnosti vykonávania študentskej praxe, školenia, poradenstvá, letné školy, mentoringové programy a podporu nových podnikateľských nápadov. Nasledujúca tabuľka zobrazuje stručný prehľad takýchto inštitúcií.

⁹ PRAVDA. *Sociálne podniky majú fungovať po novom*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit. 2018-01-17]. Dostupné na: <<https://spravy.pravda.sk/ekonomika/clanok/454119-socialne-podniky-maju-fungovat-po-novom/>>

¹⁰ WEBNOVINY. *Ministerstvo práce určilo úlohu sociálnych podnikov, ich cieľom nebude len vytvoriť zisk*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit. 2018-01-18]. Dostupné na: <<https://www.webnoviny.sk/ministerstvo-prace-urcilo-ulohu-socialnych-podnikov-ich-cielom-nebude-len-vytvorit-zisk/>>

¹¹ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Slovakia* [elektronický zdroj]. 2014. s. 3-4 [cit. 2018-01-22]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12999&langId=en>>

Tabuľka č. 1: **Príklady organizácií podporujúcich sociálne podnikanie**

Názov organizácie	Čo ponúka?
EPIC	- stáže pre študentov (spolupracovanie na projektoch) - účasť na seminároch, konferenciách - možnosť trvalého pracovného pomeru - vzdelávacie programy pre potenciálnych budúcich sociálnych podnikateľov na miestnej úrovni - dobrovoľníctvo¹²
Sokratov inštitút	- vzdelávacie workshopy - ročné študijné programy - práca na vlastných projektoch¹³
Priatel'ia Zeme	- konzultácie a školenia zamerané na ochranu prírody a životného prostredia, environmentálnych a ekologických problémov, udržateľného rozvoja¹⁴
ESSE (European Summer School on Social Economy)	- letná škola sociálneho podnikania v zahraničí určená pre študentov doktorandského štúdia a pre praktikov, ktorí chcú prehĺbiť vedomosti¹⁵
IMPACTHUB INCUBATOR	- workshopy, mentoring (aj pre začínajúce sociálne podniky) - prezentovanie vlastného nápadu/projektu (aj pre študentov) - komunikačná podpora¹⁶

Zdroj: Vlastné spracovania na základe oficiálnych stránok organizácií

¹² EPIC. *O nás*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na: <<http://www.epic-org.eu/home/>>

¹³ SOKRATOV INŠTITÚT. *O inštitúte*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na: <<http://www.sokratovinstitut.sk/>>

¹⁴ PRIATELIA ZEME. *Priatel'ia Zeme Slovensko*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na: <<http://www.priateliazeme.sk/>>

¹⁵ ESSE. *About ESSE*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na: <<http://www.esse.unibo.it/>>

¹⁶ IMPACTHUB INCUBATOR *Impact Hub*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na: <<http://impacthub.sk/impactinkubator/>>

1.4 Sociálna ekonomika v zahraničí

Európske hospodárstvo a jeho určitá časť, známa ako sociálna ekonomika, ktorá prináša profit iným osobám ako vlastníkom a investorom, zahŕňa typy spoločností akými sú družstvá, vzájomné spoločnosti, neziskové združenia, nadácie a sociálne podniky. Môžu poskytovať širokú škálu nielen produktov, ale aj služieb na európskom jednotnom trhu a vytvárať milióny pracovných miest. Sociálne podniky tiež môžeme označiť akýmsi „motorom“ pre sociálne inovácie.¹⁷

Sociálna ekonomika má niekoľko charakteristických čŕt, medzi ktoré patrí:

- je založená na zásade solidarity a princípe kolektívneho zapojenia sa do procesu aktívneho občianstva,
- vytvára nové pracovné miesta, nové formy podnikania a prispieva k lepšej kvalite života obyvateľov,
- zohráva dôležitú úlohu v sociálnej súdržnosti a rozvoji na miestnej a regionálnej úrovni,
- je spoločensky zodpovedná,
- prispieva k stabilite a pluralite trhov,
- ide o činiteľa hospodárskej demokracie,
- zohráva dôležitú úlohu pri kľúčových prioritách a strategických cieľoch Európskej únie pri Stratégií 2020 – inteligentný rast, udržateľný a inkluzívny rast, sociálna súdržnosť, plná zamestnanosť, boj proti chudobe, trvalo udržateľný rozvoj, participatívna demokracia, správa vecí verejných a pod.¹⁸

V celej Európe môžeme nájsť celkovo dva milióny sociálnych podnikov, ktoré zamestnávajú viac ako 11 miliónov obyvateľov. Inak povedané, 10% zo všetkých podnikov, ktoré reprezentujú práve sociálne podniky, zamestnávajú približne 6% ľudí. Tieto podniky nadobúdajú rôznu formu od poľnohospodárstva, bankovníctva až po chránené dielne.

Ako už bolo spomínané, ich cieľom nie je tradičný komerčný cieľ – dosahovanie zisku a navrátenie investícií, ale slúžiť ich členom. Členovia takýchto podnikov konajú v súlade so zásadou solidarity a vzájomnosti, pričom riadia svoj podnik na základe pravidla – jeden človek, jeden hlas.

¹⁷ EURÓPSKA KOMISIA. *Social economy in EU*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_sk>

¹⁸ EURÓPSKA KOMISIA. *Social Economy Europe*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-26]. Dostupné na: <<http://www.socialeconomy.eu.org/>>

Hlavným zmyslom sociálnych podnikov, ako najviac rozrastajúcej sa skupiny sociálnej ekonomiky, je predovšetkým záujem sociálny, spoločenský a environmentálny. Podniky sociálnej ekonomiky sú dôležité, pretože prispievajú k rastu zamestnanosti, sociálnej súdržnosti, regionálnemu rozvoju a rozvoju vidieka EÚ, ochrane prírody a životného prostredia, rozvoju tretích krajín a politikám sociálneho zabezpečenia. Hoci podniky, o ktorých hovoríme, sú vo veľkej časti mikropodniky, malé alebo stredné podniky, im však neuberá na dôležitosti, pretože až 160 miliónov ľudí v Európe je členmi sociálnych podnikov.

Rovnako ako komerčné podniky, aj sociálne podniky únie musia zabezpečovať svoju finančnú udržateľnosť. Sociálne podniky, ktorých cieľom nie je zisk, je o niečo problematickejšie túto udržateľnosť zabezpečovať iba vlastným úsilím a preto sa snažia nájsť rôzne možnosti financovania, ktoré by im pomohli naplňať ich primárny zámer. V podmienkach EÚ im je umožnené využívať všetky európske programy, ako napríklad COSME a rovnako tak aj štrukturálne fondy (Fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond).

Európska komisia, ktorá poskytuje finančné prostriedky na návrhy týkajúce sa preskúmavanie právnych predpisov, podujatí na zvyšovanie povedomie a plány na zber štatistických údajov pre družstvá, sociálne podniky a pod., podala návrh pre všetky krajiny EÚ, aby sa začali vo svojich operačných programoch uprednostniť podporu sociálnych podnikov a ich činností na prebiehajúce obdobie 2014 – 2020. Komisia sa zároveň snaží odstraňovať prekážky, ktoré sa spájajú s aktivitami pre niektoré právne formy sociálnych podnikov a skúma, ako najlepšie reagovať na problémy v oblasti štátnej pomoci, verejného obstarávania alebo právneho postavenia.¹⁹

1.4.1 Sociálne podnikanie vo Francúzsku

Za priekopníka sociálneho podnikania môžeme považovať práve Francúzsko, ktoré má v sociálnom podnikaní dlhú históriu a stalo sa silným centrom pre rozvoj organizácií sociálnej ekonomiky. Najviac rozvinutejšou právnou formou vo francúzskom sociálnom podnikaní sú združenia, pretože sú flexibilnejšie a lacnejšie.

Aj napriek veľkej rozvinutosti sociálneho podnikania vo Francúzsku, tu neexistuje žiaden formálny politický či právny rámec alebo definícia sociálneho podniku, ktorá by

¹⁹ EURÓPSKA KOMISIA. *Social economy in EU*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-01-27]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_sk>

vymedziť podporu sociálne podnikanie. Vo Francúzsku však funguje Najvyššia rada pre sociálnu a solidárnu ekonomiku, ktorá bola zriadená v roku 2010. V rámci vlády existujú tiež špecifické štruktúry, ktoré odzrkadľujú fakt, ako veľmi je zastúpené politické uznanie tohto sektora. Systém verejnej podpory je zameraný na konkrétny typ subjektov sociálnej ekonomiky alebo na špecifický typ príspevku a nie na špecifickú skupinu organizácií definovaných ako sociálne podniky. V sektore francúzskeho sociálneho podnikania poznáme mnoho iniciatív, zväčša financovaných z fondov EÚ.

Siete sociálnych podnikov sú vo Francúzsku veľmi rozvinuté, rovnako ako sú rozvinuté aj mechanizmy podpory. Jednou z organizácií vytvárajúcu sieť a spájajúcu subjekty sociálnej ekonomiky vo Francúzsku môžeme spomenúť CEGES (Conseil des Entreprises et Groupements de l'Economie Sociale), ktorá má vo Francúzsku dlhú tradíciu. Vo Francúzsku môžeme spozorovať aj vybudovanú infraštruktúru spojenú so sociálnymi investíciami. Jednou z hlavných charakteristík, pokiaľ ide o prístup k sociálnym podnikom vo Francúzsku, je dôraz na inovácie, či už technologické alebo sociálne, ktoré posilňujú schopnosť dosahovať sociálny cieľ.

Vo Francúzsku je široká škála organizácií, ktorých určité prvky spájajú so sociálnym podnikaním. Patria sem verejnoprospešné družstvá, vzájomné spoločnosti, neziskové organizácie (združenia, nadácie), ale aj bežné podniky, ktoré sledujú predovšetkým sociálny cieľ. Medzi ďalšie formy sociálneho podnikania zaradíme sem družstvá tzv. SCIS (Société coopérative d'intérêt collectif), podniky zamerané na reintegráciu znevýhodnených občanov (WISE) a tzv. Régie de quartier.

V roku 2011 tvorilo sektor francúzskeho sociálneho podnikania vyše 215 000 organizácia a v súčasnosti ich je vyše 230 000, z čoho najpočetnejšiu skupinu tvorili združenia a vzájomné spoločnosti. Ak by sme brali do úvahy iba sociálne podniky, ich počet sa odhaduje na 6 000 až 28 000. Jeden z faktorov, ktorý bráni alebo obmedzuje vznik a rozvoj sociálnych podnikov je najmä prístup k financiám v ich počiatočnej fáze. Medzi ďalšie bariéry patrí nedostatočné využívanie sociálnych doložiek vo verejnom obstarávaní.²⁰

²⁰ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: France* [elektronický zdroj]. 2014. s. 1-20. [cit. 2018-02-05]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13024&langId=en>>

1.4.2 Sociálne podnikanie v Taliansku

Počiatky termínu *sociálny podnik*, ktorý bol v Taliansku spájaný hlavne s družstvami, siahajú do 80. rokov minulého storočia. Práve v Taliansku bol v tomto období prvý krát použitý pojem sociálny podnik a odvolával sa na inovatívne súkromné iniciatívy založené dobrovoľníkmi, ktorých zámerom bola pracovná integrácia znevýhodnených ľudí a poskytovanie sociálnych služieb. V roku 1991 bol v Taliansku uzákonený zákon č. 381/1991 o sociálnych družstvách.

Až v roku 2005 prijatím zákona č. 155/2006 o sociálnych podnikoch sa dostáva do talianskeho právneho rámca pojem sociálny podnik, aby tak odlišili daný sektor. Aj napriek existencii zákona, stále medzi verejnými orgánmi, akademickými zamestnancami a výskumnými centrami dochádza k rôznym stretom názorov pri diskusiách o sociálnych podnikoch, pretože niektorí stále majú sociálne podniky spojené len s družstvami, iní zase chápu sociálne podniky zo širšieho rozmeru.

Taliansko patrí medzi jednu z mála krajín, ktorá má zákon o sociálnych podnikoch a zákon o sociálnych družstvách. Družstvá sa v Taliansku chápu ako družstvá poskytujúce sociálne a všeobecné ciele, na rozdiel od tradičných družstiev, ktorých záujem je upriamený na ich členov. Zákon takisto rozlišuje dva typy sociálnych družstiev a to typ A, kde patria sociálne družstvá poskytujúce sociálne, zdravotné a vzdelávacie služby a typ B – sociálne družstvá poskytujúce voľné pozície pre znevýhodnených občanov. Druhý zákon, zákon o sociálnych podnikoch, presne vymedzuje pojem sociálneho podniku, jeho kritéria na zriadenie, pričom nevytvára novú právnu formu, ale jeho právne postavenie.²¹

„Okrem družstiev v Taliansku úspešne fungujú asociácie, nadácie a tzv. ONLUS organizácie. Organizácie ONLUS (organizzazione non lucrativa di utilità sociale) získali legislatívny rámec v roku 1997 a zahŕňajú neziskové organizácie, sociálne družstvá a dobrovoľnícke organizácie. Poskytujú služby v oblasti ochrany životného prostredia, športu, kultúry, umenia, vzdelávania, výskumu, zdravotníctva atď.“²²

V porovnaní s ostatnými krajinami, Taliansko má bohatú a dobre rozvinutú sieť a štruktúru sociálnych podnikov, rastúci trh so sociálnymi investíciami a vybudovanú špecializovanú podporu pre sociálne podniky, čomu nasvedčuje aj fakt, že sa tu nachádza

²¹ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Italy* [elektronický zdroj]. 2014. s. 1-5. [cit. 2018-02-07]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13026&langId=en>>

²² SOCIÁLNE PODNIKANIE. *Čo to je?* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-09]. Dostupné na: <<http://socialnepodnikanie.sk/co-je-to/>>

vyše 35 000 sociálnych podnikov, ktoré vo veľkej miere fungujú z vlastných zdrojov. Taktiež sa tu vyvinuli viaceré opatrenia a iniciatívy na miestnej a vnútroštátnej úrovni.²³

1.4.3 Sociálne podnikanie v Španielsku

Ako tretiu krajinu, spomedzi európskych krajín, si uvedieme Španielsko, kde je rovnako ako vo Francúzsku a Taliansku má sociálna ekonomika dlhú tradíciu a zastúpenie sektora sociálnej ekonomiky je silné. Hoci ani v Španielsku neexistuje formálna definícia sociálneho podniku, koncepcia sociálnej ekonomiky prevláda vo verejnom sektore, v akademickej oblasti a politike a to najmä od roku 2011, kedy bol prijatý zákon č. 5/2011 o sociálnej ekonomike. Okrem inštitucionálneho rámca sa v Španielsku nachádza osobitné generálne riaditeľstvo venované sociálnemu hospodárstvu v rámci Ministerstva práce a sociálneho zabezpečenia a na regionálnej úrovni majú všetky oblasti oddelenia, ktoré sa zaoberajú sociálnou ekonomikou a podnikateľskými otázkami.

Subjekty sociálnej ekonomiky, ktoré sa v Španielsku v minulosti najviac podieľali na sociálnych činnostiach boli družstvá, dobrovoľné orgány, nadácie a neziskové organizácie, ktorých cieľom bolo najmä riešenie nezamestnanosti. Neskôr sa do Španielska dostali aj sociálne podniky, aby reagovali na neuspokojené požiadavky na sociálne služby, z ktorých prevládali sociálne podniky pracovnej integrácie na riešenie (WISE), pričom sa najviac zameriavajú na osoby so zdravotným postihnutím.

V Španielsku sa nachádza jedna zastrešujúca organizácia, ktorá spája organizácie rozvíjajúce rôzne ekonomické činnosti v oblasti sociálnej ekonomiky a taktiež sú tu zastúpené aj niektoré medzinárodné siete. Čo sa týka sociálnych investícií, z dostupných údajov vieme povedať, že do subjektov sociálnej ekonomiky sa investuje pomerne málo financií a to len v ich počiatočnom štádiu. Španielsko prešlo z tradičných verejných zdrojov financovania na nové formy a zdroje financovania, kde môžeme spomenúť tzv. Crowdfunding, ktorý sa zameriava na pomoc subjektom sociálnej ekonomiky v ich prvej fáze.

Keď sa v Španielsku hovorí o sociálnych podnikoch a sociálnych inováciách, mnohí sa odkazujú na štvrtý sektor. Na základe údajov z CEPES, národnej platforme fungujúcej v Španielsku, sa počet sociálnych podnikov odhaduje nad 44 500. Mnohým

²³ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Italy* [elektronický zdroj]. 2014. s. 11-12. [cit. 2018-02-07]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13026&langId=en>>

španielskym sociálnym podnikom sa obmedzuje vznik a rozvoj. Medzi niektoré faktory, ktorá bránia tvorbe nových sociálnych podnikov a ich ďalšom raste, si môžeme uviesť chýbajúcu primeranú podporu zo strany španielskej vlády, obmedzenú informovanosť verejných inštitúcií, zlú dostupnosť k finančným prostriedkom a chýbajú rozvinutá prax v sociálnom verejnom obstarávaní.²⁴

1.4.4 Sociálne podnikanie v Poľsku

Poľsko je krajina, kde oficiálna definícia sociálneho podniku neexistuje, rovnako sa ani termín sociálny podnik veľmi nepoužíva. Sociálne podniky sú tu vnímané ako súčasť širšieho pojmu sociálnej ekonomiky. V oficiálnych dokumentoch týkajúcich sa využívania štrukturálnych fondov EÚ prevláda výraz subjekty sociálnej ekonomiky. V Poľsku ide o relatívne novú koncepciu, ktorá sa stala populárnou v poslednou desaťročí, najmä po vstupe Poľska do EÚ. Tento medzník priniesol nové príležitosti hlavne z hľadiska financovania z fondov z EÚ a začali vznikať medziodvetvové partnerstvá, ktoré sa angažovali pri nových spôsoboch podpory integrácie najzraniteľnejších sociálnych skupín na trhu práce a to za pomoci výskumu, výmeny informácií a študijných návštev medzi jednotlivými členskými štátmi.

Už v roku 2008 predseda vlády zriadil vyhradený poradný orgán v oblasti sociálnej ekonomiky, kde jednou z úloh bolo aj pripraviť zákon o sociálnom podnikaní. Tento krok sa však spomalil kvôli zmene ministra práce a sociálnej ekonomiky. V Poľsku existuje osobitný právny rámec pre sociálne družstvá, úzko obmedzená právna forma sociálnych podnikov, ktoré sa zaoberajú činnosťami v oblasti pracovnej integrácie.

Vstupom Poľska do EÚ sa ekosystém pre sociálne podnikanie silne rozvinul a to vďaka značnej alokácii finančných zdrojov z EÚ. Verejné financovanie sa doteraz zameriavalo najmä na budovanie inštitúcií, ktoré mali za úlohu poskytovať poradenské služby, zapájanie sa do propagačných aktivít, vykonávanie výskumu na danú tému. Relatívne menej dôrazu sa kladlo na priame financovanie sociálnych podnikov.

Neexistujú oficiálne počty sociálnych podnikov v Poľsku. Na základe štúdie sa ich počet odhaduje asi na 5 200 subjektov, ktoré chápeme ako sociálne podniky sociálnej integrácie, čo predstavuje asi len 0,3% všetkých registrovaných a aktívnych podnikov

²⁴ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Spain* [elektronický zdroj]. 2014. s. 1-18. [cit. 2018-02-10]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=16383&langId=en>>

a zamestnávajú približne 0,4% celkovej zamestnanosti. Sociálne podniky v Poľsku zohrávajú dôležitú úlohu pri činnostiach zameraných na integráciu znevýhodnených uchádzačov. Okrem toho tiež poskytujú širokú škálu služieb všeobecne hospodárskeho záujmu, ako napríklad vzdelávanie, služby sociálnej starostlivosti, ako aj iné špecifické služby.

Za negatívny faktor rastu sociálnych podnikov môžeme uviesť obmedzené vedomosti o ponuke niektorých sociálnych podnikov ako aj o ich samotnej existencii. Za ďalšie obmedzenia môžeme považovať nedostatok podnikateľského ducha, know-how a zručnosti v kľúčových podnikateľských otázkach, ktorým sociálne podniky čelia. Existujú taktiež medzery vo verejných podporných opatreniach pre už rozbehnuté sociálne podniky, keďže verejné programy sa sústreďujú najmä na začínajúce podniky.²⁵

1.4.5 Sociálne podnikanie v Maďarsku

Maďarsko môžeme považovať za ďalšiu krajinu, kde existujú isté nejasnosti, pokiaľ ide o to, ktoré organizácie možno považovať za sociálne podniky a, ktoré nie. Hoci v Maďarsku je sociálne podniky nie sú veľmi známe, vystupujú tu rôzne nadácie, združenia a iné neziskové organizácie, ktoré môžu byť súčasťou širšieho kontextu sociálnej ekonomiky a častokrát sa označujú ako sociálne podniky, keďže im chýba komerčná orientácia.

Nedostatkom v procese podpory rastu sociálneho podnikania v Maďarskej republike je nepostačujúce inštitucionálne usporiadanie, pretože sú slabo zastúpené štátne orgány zamerané na sociálne podniky a neexistuje komplexná stratégia na podporu rozvoja daného sektora. Existuje tu niekoľko iniciatív zameraných na podporu neziskových organizácií a to najmä prostredníctvom poskytovania bezplatných poradenských služieb alebo obmedzeného financovania. Financovanie mnohých organizácií, ktoré by mohli spadať do spektra sociálnych podnikov, je zabezpečované v prvom rade verejnými zdrojmi. Vnútroštátne financovanie je preklenuté so zdrojmi EÚ vo forme rôznych grantov a dotácií. Verejné financovanie teda predstavuje veľkú časť dostupného financovania. Počet súkromných investorov je avšak veľmi obmedzený a trh so sociálnymi investíciami nepostačujúci.

²⁵ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Poland* [elektronický zdroj]. 2014. s. 1-10. [cit. 2018-02-11]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13029&langId=en>>

Inštitucionálna forma sociálneho podnikania v Maďarsku existuje pod označením sociálne družstvo, ktoré je vymedzené existujúcim zákonom o družstvách. Rovnako ako v predchádzajúcich krajinách, aj tieto družstvá sú orientované predovšetkým na poskytovanie pracovných príležitostí pre dlhodobo nezamestnaných občanov alebo inak znevýhodnené skupiny. Z dôvodu nejednoznačnosti označenia sociálnych podnikov a nedostatku dostupných štatistík je v súčasnosti veľmi ťažké odhadnúť počet sociálnych podnikov fungujúcich v Maďarsku. Na základe odhadov štatistického úradu v Maďarsku je ich počet približne 3 000 organizácií.²⁶

1.4.6 Sociálne podnikanie v Českej republike

Sociálne podnikanie v Českej republike zastrešuje, propaguje, prepája a podporuje ich záujmy nezisková organizácia TESSEA, ktorá vznikla v roku 2009. Práve TESSEA, ktorá predstavuje vedúcu platformu sociálneho podnikania v ČR, definovala sociálne podnikanie a to v roku 2010 a neskôr jeho revíziu v roku 2011, ktoré je uznávané mnohými zainteresovanými stranami, ako je Ministerstvo práce a sociálnych vecí, Agentúra pre sociálnu integráciu, Združenie českých a moravských družstiev a iné. V podmienkach českého sociálneho podnikania vymedzuje TESSEA najmä WISE typ sociálneho podnikania. Je potrebné však spomenúť, že táto definícia nie je zahrnutá do žiadneho právneho rámca, ani neexistuje žiaden osobitý orgán pre tento sektor. Definícia slúži hlavne na usmernenie identifikácie sociálnych podnikov.

Systematická politická podpora sociálneho podnikania na úrovni či už národnej alebo regionálnej v českých podmienkach neexistuje. Ako jedinú systematickú podporu môžeme považovať zo strany úradov práce, ktoré poskytujú finančné príspevky podporujúce sociálne podniky WISE, zamestnávajúce ľudí so zdravotným postihnutím. Verejná podpora je zastrešovaná opäť jednorazovými grantmi na rôzne projekty. Obmedzené je tiež poskytovanie poradenstva v oblasti zakladania a riadenia sociálnych podnikov. Avšak niekoľko veľkých obchodných spoločností financovalo programy malého rozsahu zamerané na poskytovanie grantov a podnikateľské poradenstvo sociálnym podnikom.

²⁶ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Hungary* [elektronický zdroj]. 2014. s. 1-12. [cit. 2018-02-16]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13103&langId=en>>

Právne definovaná a uznaná forma sociálneho podnikania je práve sociálne družstvo na základe zákona č. 90/2012 o obchodných spoločnostiach. Okrem družstiev môžeme považovať za formy sociálnych podnikov združenia s komerčnými aktivitami, pracovné družstvá, ktoré vykonávajú všeobecné, ale aj kolektívne záujmy, organizácie verejného záujmu a aj bežné podniky sledujúce primárne sociálny cieľ. Týchto niekoľko typov organizácii je registrovaných v databázach organizácie TESSEA. V súčasnosti sa odhaduje okolo 300 organizácií, ktoré spĺňajú kritéria definície sociálnych podnikov.²⁷

1.5 Životné prostredie, jeho ochrana a dôvody poškodzovania

Každý organizmus v krajine je obklopený vecami, inými organizmami, rastlinami, vodou, vzduchom, pôdou a pod. Všetky živé a neživé veci obklopujúce organizmus tvoria prostredie. Existuje mnoho vysvetlení životného prostredia. V širšom zmysle môžeme povedať, že ide o okolie človeka.²⁸ V podmienkach SR jestvuje zákon o životnom prostredí, ktorý definuje základné pojmy týkajúce sa životného prostredia, vytvára primárne zásady ochrany životného prostredia a určuje povinnosti osôb, ktoré by mali chrániť a skvalitniť stav životného prostredia ako aj vymedzuje následky jeho poškodenia. Podľa zákona o životnom prostredí môžeme životné prostredie definovať ako „všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov včítane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä ovzdušie, voda, horniny, pôda, organizmy.“²⁹

Zákon taktiež vymedzuje aj ochranu životného prostredia. „Ochrana životného prostredia zahŕňa činnosti, ktorými sa predchádza znečisťovaniu alebo poškodzovaniu životného prostredia alebo sa toto znečisťovanie alebo poškodzovanie obmedzuje a odstraňuje. Zahŕňa ochranu jeho jednotlivých zložiek, alebo konkrétnych ekosystémov a ich vzájomných väzieb, ale aj ochranu životného prostredia ako celku.“³⁰

Životné prostredie plní viacero funkcií, pre ktoré by sme ho mali chrániť a skvalitňovať. V prvom rade ide o životné prostredie, ktoré vytvára podmienky, súhrn všetkých biologických, chemických a fyzikálnych systémov pre život. Je miestom, kde

²⁷ EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Czech Republic* [elektronický zdroj]. 2014. s. 1-19. [cit. 2018-02-16]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13101&langId=en>>

²⁸ *Components and subcomponents of environment*. [elektronický zdroj]. s. 1-2. [cit. 2018-02-17]. Dostupné na: <<http://www.newagepublishers.com/samplechapter/000964.pdf>>

²⁹ ZÁKONY PRE ĽUDÍ. *Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné na: <<http://www.zakonypreludi.sk/zz/1992-17>>

³⁰ ZÁKONY PRE ĽUDÍ. *Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné na: <<http://www.zakonypreludi.sk/zz/1992-17>>

žijeme, kde žijú aj iné organizmy. Životné prostredie je tvorcom prírodných zdrojov. Nielen pre výrobnú sféru, ale aj samotnú spotrebu jednotlivcov poskytuje zdroje, z ktorých sa vyrábajú suroviny a energia. Dôležité je si však uvedomiť, že životné prostredie je miesto, kde sa vypúšťajú aj škodlivé látky, ktoré nepriaznivo vplyvajú na jeho kvalitu. Taktiež predstavuje priestor na ukladanie veľkého množstva odpadu, ktorého problém nie je len množstvo, ale aj škodlivosť, či rozložiteľnosť. Ďalším dôvodom, prečo by sme mali chrániť prostredie, je pôda a jej význam pre okolie. Pôda neslúži nielen na poľnohospodárske účely, ale má postavenie aj pri plnení vodohospodárskej funkcie lesa, alebo pri stavaní výrobných, obytných alebo rekreačných budov a infraštruktúry, čím sa mnohokrát znižuje kvalita pôdy alebo sa zmenšuje časť poľnohospodársky využiteľnej pôdy.³¹

Poškodenie životného prostredia spôsobuje dezintegráciu zeme alebo zhoršenie stavu životného prostredia a jeho konkrétnych zložiek - vzduchu, vody, pôdy ako aj ničenie prírody a znižovanie počtu voľne žijúcich živočíchov. Ide o akúkoľvek negatívnu zmenu alebo zhoršenie prírody, ktoré môžeme považovať za škodlivé alebo nežiaduce. Degradácia je spôsobená napríklad nárastom obyvateľstva, s ktorým je späté zvyšovanie produkcie, výroby, zvyšovaním energií, ako aj produkováním viac odpadu a väčšie využívanie prírodných zdrojov. Ako iný dôvod môžeme uviesť neustále rozširujúci vývoj technológií, ktoré vyčerpávajú prírodné zdroje a znečisťujú okolie alebo aj hospodársky rast.

Poškodzovanie životného prostredia je jednou z najväčších hrozieb, na ktoré sa dnes vo svete nazerá. Preto za niekoľko desaťročí sa zriadilo mnoho inštitúcií, hnutí a iniciovalo mnoho stratégií na celosvetovej, medzinárodnej i národnej úrovni, ktorých cieľom je v prvom rade ochrana, prevencia, predchádzanie a znižovanie následkov poškodzovania prírody.³²

1.5.1 Environmentálna politika v EÚ a na Slovensku

Environmentálna politika Európskej únie sa pokladá za jeden z najväčších environmentálnych štandardov vo svete. Táto politika má za cieľ podporovať zelený rast

³¹ ROMANČÍKOVÁ, EVA. 2011. *Ekonomía a životné prostredie*. Bratislava : Iura Edition, 2011. s. 15-16 Ekonomía. ISBN 978-80-8078-426-3.

³² CONSERVE ENERGY FUTURE. *What is Environmental Degradation?* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné na: <<https://www.conserve-energy-future.com/causes-and-effects-of-environmental-degradation.php>>

EÚ, chrániť zdravie ľudí, životné prostredie a zabezpečovať kvalitu života ľudí, ktorí v EÚ žijú.

Ekonomia životného prostredia úzko súvisí s udržiavaním konkurencieschopnosti EÚ na globálnom trhu, rovnako ako zohráva významnú úlohu pri tvorbe pracovných príležitostí a nových pracovných miest. Ochrana prírody sa spája s prírodnými zdrojmi ako je voda, vzduch, pôda, prírodné biotopy, ktoré treba zachovávať a zamedziť ich úbytok a poškodenie. Dôležitú úlohu tu zohrávajú aj globálne výzvy súvisiace s opatreniami nielen na ochranu prírodných zdrojov, ale aj uvedomovaním si globálnych hrozieb.³³

Politika životného prostredia sa spája s pojmom trvalo udržateľný rast, ktorého „koncept stojí na predpoklade, že rozvoj musí naplňovať dnešné potreby bez toho, aby boli ohrozené možnosti pokračujúceho rastu pre ďalšie generácie (napríklad vyčerpaním neobnoviteľných zdrojov bez nájdania alternatív, zničením ekosystémov nutných pre život, spustením zmien prírodných podmienok, ktoré výrazne skomplikujú možnosti prežitia človeka ako biologického druhu a pod.).“³⁴

Významným medzníkom vo vnímaní problémov životného prostredia bola konferencia OSN, ktorá sa uskutočnila v roku 1972 v Štokholme. Výsledkom konferencie bolo prijatie Deklarácie o životnom prostredí a následné spustenie Akčných plánov na nadnárodnej úrovni, čo viedlo k snahe o globálne riešenie ekologických problémov.

Európska únia, ako dôležitý aktér pri tvorbe a ochrane životného prostredia, má preto v kompetenciách definovať ciele, prijímať opatrenia a rozhodnutia, aby sa splnili environmentálne ciele pri jednotlivých oblastiach. Počas viac ako 40-ročného obdobia bolo vypracovaných 7 akčných environmentálnych programov (prvý akčný program bol prijatý v roku 1974), ktorých priority a zásady postupne menili. Ich zámerom bolo predovšetkým znižovanie znečistenia životného prostredia a to ochranou vôd, pôdy, ovzdušia, zvyšovaním informovanosti, riešením problémov odpadového hospodárstva, šetrným využívaním prírodných zdrojov, vytváraním legislatívy, zvyšovaním rozsahu aktivít a pod. Jeden akčný plán nadväzoval na druhý. V súčasnosti je prijatý 7. akčný program, ktorý je zastrešený najmä v rámci iniciatívy Európa efektívne využívajúca zdroje, ktorá je súčasťou Stratégie Európa 2020.

Slovensko, tak ako každá krajina, má svoje špecifické podmienky, ako odvodzuje svoju ekologickú politiku. V podmienkach SR bol v roku 1993 vypracovaný dokument

³³ EURÓPSKA ÚNIA. *Enviroment*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-24]. Dostupné na: <https://europa.eu/european-union/topics/environment_en>

³⁴ EURÓPSKA ÚNIA. *Trvalo udržateľný rozvoj*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-24]. Dostupné na: <http://www.europskaunia.sk/trvalo_udrzatelny_rozvoj1>

štátnej environmentálnej politiky, ktorý nesie názov Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky. V stratégií boli určené priority, zásady a dlhodobé ciele. V súčasnosti však platí nová environmentálna koncepcia na obdobie 2014 – 2020, ktorú nazývame Orientácia, zásady, priority a hlavné úlohy starostlivosti o životné prostredie.³⁵

Slovenská republika taktiež vypracovala strategický dokument s názvom Stratégia environmentálnej politiky SR – Zelenšie Slovensko do roku 2030, kde si stanovila víziu kam chce smerovať v oblasti ochrany prírody, lepšej kvality životného prostredia a udržateľného obehového hospodárstva. V tejto stratégií sa nachádza 14 základných cieľov: dostatok čistej vody pre všetkých, účinná ochrana prírody a krajiny, udržateľné s pôdou, rovnováha všetkých funkcií lesa, racionálne využívanie horninového prostredia, predchádzanie a zmierňovanie zmeny klímy, ochrana pred následkami povodní, riešenie sucha a nedostatku vody, čisté ovzdušie, smerom k obehovému hospodárstvu, ekonomická a zároveň ekologická energia, ekonomické nástroje pre lepšie životné prostredie, environmentálne vzdelávanie v každom veku a lepšie údaje pre lepšie rozhodovanie.³⁶

1.6 Spoločensky zodpovedné podnikanie

Hodnotám, cieľom, významu a celkovému konceptu spoločenskej zodpovednosti sa približuje fungovanie sociálnych podnikov. Podnikateľské subjekty, kde samozrejme zaraďujeme aj sociálne podniky, ktoré sa nezameriavajú na rast, ale sa zameriavajú v prvom rade kvalitu života, na rozvoj a pomoc miestnej komunite, ako aj ochranu životného prostredia, sa musia v dnešnej dobe dennodenne stretávať s náporom na uplatňovanie spoločensky zodpovedného podnikania. Preto musia rešpektovať a dodržiavať nielen práva všetkých zúčastnených strán (zamestnanci, dodávatelia, akcionári, miestna komunita, konkurencia, štát) a tak zohľadňovať sociálne hľadisko, ale vo svojich činnostiach prihliadať i na environmentálny prístup a aspekt konania a tak zabezpečovať ochranu okolia.³⁷

Ako jedného z najvýznamnejších autorov koncepcie spoločenskej zodpovednosti podnikov môžeme uviesť Howarda R. Bowena, ktorý v 50. rokoch 20. storočia medzi

³⁵ ROMANČÍKOVÁ, E. *Ekonomía a životné prostredie*. Bratislava : Iura Edition, 2011. s. 28-43. *Ekonomía*. ISBN 978-80-8078-426-3.

³⁶ MŽP. *Zelenšie Slovensko. Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030*. [elektronický zdroj]. 2017. s. 5-42. [cit. 2018-02-28]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/files/iep/x_2017_envirostrategia_20171214.pdf>

³⁷ STANEK, VOJTECH. a kol. *Sociálna politika : teória a prax*. 2. preprac. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2011. s. 260-261. ISBN 978-80-89393-28-2.

prvými definoval vo svojom diele ideu spoločenskej zodpovednosti. „*Ide o záväzky podnikateľa uskutočňovať také prístupy, prijímať také rozhodnutia alebo nasledovať taký smer jednania, ktorý je z hľadiska cieľov a hodnôt našej spoločnosti žiaduci.*“³⁸

V literatúre sa stretávame s rôznymi vymedzeniami a rôznymi ponímaniami tejto oblasti a čoraz viac sa jej prikladá dôležitosť a pozornosť. No i napriek rozdielom sa vo väčšine definícií môžeme zhodnúť na tom, že na podnik, bez ohľadu na predmet činnosti či cieľ, hľadáme ako na organizáciu, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou society a nefunguje izolovane od okolitého sveta. Avšak za kladný výsledok môžeme pokladať len takú situáciu, kedy sa organizácia rozhodne natrvalo implementovať do svojich hodnôt, obchodných stratégií a podnikateľských procesov túto koncepciu.³⁹

Koncept spoločenskej zodpovednosti je založený na troch pilieroch, ktoré zohľadňujú sociálne, ekonomické a environmentálne hľadisko. Až vtedy, keď si v organizácii uplatnené všetky tri oblasti, môže sa zabezpečiť trvalá udržateľnosť. V *ekonomickom hľadisku* vidíme aktivity, ktoré zahŕňajú zavádzanie zásad prospešného riadenia, garantovanie kvalitných a bezpečných výrobkov a služieb, zvyšovanie transparentnosti, či boj proti korupcii.

Druhá oblasť predstavuje *sociálnu sféru*, pod ktorou chápeme činnosti spojené s filantropiou a dobrovoľníctvom, zvyšovanie kvality politiky zamestnancov, vytváranie podmienok pre zdravie a ochranu zamestnancov, ich ďalšie vzdelávanie, vytvárať pracovné ponuky aj pre znevýhodnených uchádzačov, zaručenie toho, že v podniku nebude existovať diskriminácia pohlaví alebo detská práca.

Posledné hľadisko patrí *environmentálnej rovine*, kde zaraďujeme činnosti spojené s ochranou prírodných zdrojov, environmentálnym správaním, nižšou mierou znečisťovania, využívanie a vkladanie financií do takej technológie, ktorá je šetrná k životnému prostrediu, podporovaním ekologickejšej produkcie a firemnej kultúry.⁴⁰

Dôležitým momentom celosvetového rozšírenia povedomia a rozmachu spoločensky zodpovedného podnikania považujeme zrod Global Impact. Global Impact je medzinárodná sieť, ktorá vznikla z iniciatívy OSN a jej úlohou je zaistiť, aby mimovládne organizácie, agentúry OSN a reprezentanti podnikov uplatňovali vo svojich riadeniach a stratégiách 9 princípov spoločensky zodpovedného podnikania:

³⁸ KUNZ, VILÉM. *Společenská odpovědnost firem*. Praha : Grada Publishing, 2012. s. 14. Expert. ISBN 978-80-247-3983-0.

³⁹ KUNZ, VILÉM. *Společenská odpovědnost firem*. Praha : Grada Publishing, 2012. s. 15-16. Expert. ISBN 978-80-247-3983-0.

⁴⁰ PORVAZNÍK, J. *Spoločenská zodpovednosť organizácií - Corporate Social Responsibility : študijné texty*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. s. 24-25. ISBN 978-80-225-2622-7.

„Ludské práva:

1. *Firmy by mali podporovať a rešpektovať ochranu základných ľudských práv.*
2. *Firmy by mali zabezpečiť, že sa žiadnym spôsobom nebudú podieľať na ich porušovaní.*

Pracovné štandardy:

3. *Firmy by mali rešpektovať slobodu združovania a uznať právo na kolektívne vyjednávanie.*
4. *Firmy by mali eliminovať akékoľvek formy nútenej práce.*
5. *Nedovoliť využívanie detskej pracovnej sily.*
6. *Firmy by mali eliminovať diskrimináciu v práci.*

Životné prostredie:

7. *Firmy by mali podporovať ochranu životného prostredia.*
8. *Firmy by mali podporovať iniciatívy propagujúce zodpovedný prístup k životnému prostrediu.*
9. *Firmy by mali podporovať vývoj a rozširovanie technológií ohľaduplných k životnému prostrediu.*
10. *Korupcia*⁴¹

1.7 Fair Trade

Fair Trade reprezentuje jeden z alternatívnych modelov sociálnej ekonomiky, ktoré fungujú vo svete. Ako ďalšie môžeme uviesť mikrofinancovanie na zmiernenie sociálneho vylúčenia, systém miestneho výmenného obchodu (LETS) alebo zakladanie časových bánk. Kým tieto tri nástroje sociálnej ekonomiky sa orientujú v prvom rade na boj proti chudobe, sociálnej exklúzii a budovanie sociálneho kapitálu, Fair Trade, spravodlivý obchod, okrem uvedených účelov zahŕňa aj environmentálny aspekt a zabezpečuje šetrnosť k životnému prostrediu.⁴²

Fair Trade, predstavuje jednoduchý spôsob robiť veci inak a tak zmeniť životy ľudí. Spravodlivý obchod alebo férový obchod, ako môžeme tento pojem preložiť, znamená a reprezentuje zmenu fungovania tradičného obchodu, a to prostredníctvom lepších cien, vytvorenie férových pracovných podmienok pre robotníkov, ktoré sú dôstojné

⁴¹ PONGRÁCZOVÁ, E. *Sociálna ekonomika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. s. 95. ISBN 978-80-225-3291-4.

⁴² PONGRÁCZOVÁ, E. *Sociálna ekonomika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. s. 78-83. ISBN 978-80-225-3291-4.

a spravodlivých dohôd pre farmárov a pracovníkov v rozvojových krajinách. Pri tomto druhu obchodovania majú pracovníci rovnaké právo vyjadrenia sa ako ostatné zúčastnené strany (podnikatelia, spotrebitelia, aktivisti), s ktorými spolupracujú a práve v tom spočíva jedinečnosť.

Vízia spravodlivého obchodu je v tom, že chcú vytvoriť svet, v ktorom všetci pracovníci si budú môcť užiť plnohodnotný život, pri ktorom využijú svoj potenciál a môžu rozhodovať o svojej budúcnosti. Ich úlohou je tiež zapájať znevýhodnených výrobcov a spotrebiteľov, podporovať spravodlivejšie podmienky pre všetkých, posilňovať pozíciu výrobcov, zabráňovať chudobe a v neposlednom rade skončiť s postavením výrobcov ako poškodzovateľa a znečisťovateľa okolitej prírody.

Fair Trade pre svoje produkty stanovuje sociálne, ekonomické a environmentálne štandardy, ktoré sa musia dodržiavať ako zo strán spoločností, tak aj zo strany výrobcov a farmárov. Hovoríme tu v prvom rade o dodržiavaní štandardov, ako je nepotláčanie práv, vyplácanie minimálnej ceny práce, za ktorú si skvalitňujú svoj spôsob života, ochranu práv a životného prostredia. Fair Trade svoje produkty certifikuje špeciálnym označením FAIRTRADE, podľa ktorých vieme, že tieto štandardy boli dodržané. Pre poľnohospodárov, pracovníkov i spoločnosti prebieha neustála kontrola noriem a štandardov.⁴³

Ako sme spomínali, koncept Fair Trade má mnoho ekonomických a sociálnych výhod. Z ekonomického aspektu pomáha budovať silnejšie organizácie a družstvá podporujúce pracovníkov a farmárov pri ich pestovaní plodín z hľadiska ochrany minimálnej hranice príjmu, čím sa zabezpečuje boj proti chudobe. Rovnako tak sa zlepšuje prístup k špeciálnym službám pre poľnohospodárov, v dôsledku čoho sú farmári viac motivovaní vyprodukovať a predávať viac. Dôležitú úlohu tu zohrávajú aj investície do podpory hospodárenia a majetku a zároveň aj zlepšovanie postavenia pracovníkov ako dodávateľa, vďaka ktorému môžu vyjednávať o cene.

Účel konceptu spravodlivého obchodu spočíva v tom, že pracovníci majú väčšiu kontrolu nad svojím vlastným životom. Pracovníkom sú udelené väčšie práva a môžu prostredníctvom kolektívneho vyjednávania o svojich pracovných podmienkach vyjednávať spolu s odbormi. Spravodlivým obchodom sa zamestnancom zvyšuje kvalita

⁴³ FAIR TRADE. *What is Fairtrade. What Fairtrade does.* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-02]. Dostupné na: <<https://fairtrade.org.uk/What-is-Fairtrade/What-Fairtrade-does>>

života a s tým spojená životná úroveň, vrátane lepšieho prístupu k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti a bývaniu.⁴⁴

1.7.1 *Environmentálny prístup Fair Trade*

Normy Fair Trade zabezpečujú hlavné oblasti ochrany životného prostredia zahrňujúce zníženia emisií skleníkových plynov, zvyšovanie kvality pôdy a vody, ochranu proti škodcom, ochranu biodiverzity, zákaz geneticky modifikovaných organizmov a škodlivých chemických látok a problematiku odpadového hospodárstva.

Poľnohospodárom sú v rámci štandardov ponúkané rôzne školenia a poskytované poradenstvá ohľadom prechodu k ekologickejšiemu prístupu produkcie. Pracovníci tak môžu zvoliť postupy, ktoré sú šetrnejšie k prírode a tak prispieť k ochrane životného prostredia. Pre farmárov to nepredstavuje len zvyšovanie využívania pôdy bohatej na živiny, ale aj posilnenie sadenia takých plodín, ktoré sú zdraviu neškodné, s cieľom pomôcť prejsť na menej toxické pesticídy, ktoré majú pozitívnejší vplyv aj na zdravie výrobcov. Spravodlivý obchod poskytuje aj finančné prostriedky na podporu výrobcov pri rozhodnutí zvyšovania znalostí v environmentálnej oblasti, ako aj pri posilnení boja proti zmene klímy a pomoci pri produkcii zohľadňujúcej dlhodobú environmentálnu udržateľnosť.⁴⁵

Fair Trade sa riadi 10 princípmi, kde vieme zaradiť zásadu vytvárania príležitostí ekonomicky znevýhodnených producentov, princíp transparentnosti a zodpovednosti, zásadu využívania spravodlivých obchodných praktík, spravodlivých platieb, zabránenie detskej práce a nútenej práce, zásadu rovnosti pohlaví a rodovej nediskriminácie, zaistenie dobrých pracovných podmienok, zásadu budovania kapacít, zásadu podpory spravodlivého obchodu a nakoniec princíp rešpektovania životného prostredia.

Posledný princíp, rešpektovanie životného prostredia, predstavuje ideu, kde podniky vyrábajúce produkty Fair Trade, uprednostňujú a zároveň sa snažia maximalizovať využívanie surovín z udržateľných zdrojov. Zároveň používajú výrobnú technológiu znižujúcu spotrebu nadbytočnej energie a podľa možností využívať technológie z obnoviteľných zdrojov energie, ktoré minimalizujú emisie skleníkových plynov. Každá

⁴⁴ FAIR TRADE. *What is Fairtrade. The impact of our work. The difference that Fairtrade makes.* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-04]. Dostupné na: <<https://fairtrade.org.uk/What-is-Fairtrade/The-impact-of-our-work/The-difference-that-Fairtrade-makes>>

⁴⁵ FAIR TRADE. *What is Fairtrade. The impact of our work. The difference that Fairtrade makes.* [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-04]. Dostupné na: <<https://fairtrade.org.uk/What-is-Fairtrade/The-impact-of-our-work/The-difference-that-Fairtrade-makes>>

organizácia Fair Trade sa správa ohľaduplne aj pri probléme odpadov a odpadového hospodárstva a preto sa podniky usilujú o minimalizáciu odpadu alebo aspoň o to, aby ich odpad z produkcie mal čo najnižší škodlivý vplyv na životné prostredie. Rovnako environmentálne prihliadajú na problém poškodzovania životného prostredia aj pri materiáloch, a tak vyvíjajú maximálne úsilie, aby používali recyklovateľné a biologicky ľahko rozložiteľné obaly a svoje produkty prepravovali predovšetkým lodnou prepravou.⁴⁶

⁴⁶ FAIR TRADE. *10 Principles of Fair Trade*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-04]. Dostupné na: <<https://wfto.com/fair-trade/10-principles-fair-trade>>

2 Cieľ, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom diplomovej práce je poukázať na možnosti uplatnenia sociálneho podnikania v oblasti ochrany životného prostredia. Na poukázanie alternatívnych možností uplatniteľnosti sociálnych podnikov a ich príležitostí na ochranu životného prostredia sme si v záverečnej práci stanovili aj niekoľko parciálnych cieľov. V prvom rade bolo potrebné si zadať základné pojmy a oblasti súvisiace so sociálnou ekonomikou, sociálnym podnikom a životným prostredím. Zámerom bolo identifikovať súčasný stav a vnímanie sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov na Slovensku a v zahraničí, rovnako ako pochopiť isté príležitosti a bariéry a možnosti na ďalší rozvoj daného sektora. Súčasťou čiastkového cieľa bolo zistenie stavu, príčin a dôsledkov znečisťovania životného prostredia.

Parciálnym cieľom bolo vymedziť teoretické východiská spoločenskej zodpovednosti podnikov a spravodlivého obchodu, pričom dôraz sa kládol na environmentálny prístup. Vo finálnej časti sme sa orientovali na poukázanie rôznych alternatív uplatniteľnosti spoločensky zodpovedných podnikov a sociálnych podnikov v oblasti ochrany životného prostredia. Príkladom boli slovenské, ale aj zahraničné podniky a ich realizácie presadzovania ochrany komunity a okolia. Účelom bolo tiež upriamenie pozornosti na možné návrhy a odporúčania pre danú sféru.

Pri písaní záverečnej práce bolo využitých niekoľko metód, postupov a zdrojov, ktoré nám pomohli pri zrealizovaní daných cieľov. Metóda teoretickej analýzy bola použitá v prvej kapitole s názvom Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí. Pri tejto kapitole, ktorá bola zacielená na teoretické vymedzovanie pojmov a analyzovanie ich súčasného stavu sme získavali zdroje z dostupnej odbornej slovenskej, ale aj zahraničnej literatúry. Literatúru tvorili najmä knižné a internetové zdroje, ktoré nám boli inšpiráciou pre vymedzovanie pojmov a identifikovanie súčasného stavu, príležitostí, bariér, možností rozvoja, príčin, dôsledkov. Pri analýze súčasného stavu sociálnych podnikov v zahraničí nás viedli najmä zahraničné publikácie o mapovaní postavenia sociálnej ekonomiky a ekosystémoch vydané Európskou komisiou.

V praktickej časti sme využívali metódu opisu a analýzy. Pri spoločensky zodpovedných podnikoch boli zdrojmi najmä údaje o víťazoch ocenenia Via Bona Slovakia za jednotlivé roky nadácie Pontis. Pre získavanie informácií o spoločensky zodpovedných podnikoch nám slúžili najmä ich oficiálne stránky, kde mali dané projekty viac konkretizované. Ako materiál pre environmentálne sociálne podniky na Slovensku

nám poslužil manuál na založenie sociálneho podniku so zameraním na špecifiká regiónu Gemer od Agentúry pre rozvoja Gemera s dôrazom na analýzu, zmapovanie územia a využitie jeho vybavenie. Tento manuál nám pomohol aj pri výbere dvoch dobrých príkladov zo zahraničia, konkrétne zo Slovinska, pričom bližšie informácie sme čerpali z oficiálnych stránok sociálnych podnikov. Rovnako užitočný bol pre nás aj Akčný plán rozvoja.

3 Výsledky práce a diskusia

3.1 Spoločensky zodpovedné podniky a ich aktivity v oblasti ochrany životného prostredia

Existuje mnoho environmentálnych sociálnych podnikov, ktorých cieľom nie je maximalizácia zisku, ale zohľadňovanie ochrany životného prostredia. Poznáme však aj podniky, ktoré sa usilujú o dosahovanie zisku, považujú ju za hlavnú prioritu, ale sa rozhodli do svojich činností a rozhodnutí aplikovať koncepciu zohľadňujúcu sociálne a environmentálne prístupy. Tieto podniky poznáme pod pojmom spoločensky zodpovedné podniky.

Takéto podniky sa od sociálnych podnikov odlišujú v uvažovaní a kladení mnoho otázok. Pri environmentálnych sociálnych podnikoch ide o akúsi samozrejmosť prikladať dôraz na environmentálne vplyvy voči okoliu. Spoločensky zodpovedné firmy, ktoré v prvom rade chcú dosahovať aj zisk, sa však pri svojej činnosti môžu napríklad pýtať, či znížením spotrebou energií a iných zdrojov šetria aj svoje vlastné finančné prostriedky alebo pri ponúkaní výrobkov pre určité skupiny postihnuté znevýhodnením rozšíria svoj segment trhu a pod. Preto podniky nazerajú aj na to, či takéto zodpovedné správanie firmy bude mať pre ňu z dlhodobejšieho hľadiska nejaký úspech.⁴⁷

Pre spoločensky zodpovedný podnik to však nemusí znamenať, že sa firma vzdá zisku. Môže to značiť pre neho aj veľa pozitívnych výhod, ktoré môžu pritiahnuť k firme nových investorov, dodávateľov a zákazníkov. Rovnako im to môže zabezpečiť lepšie vnímanie firmy ako celku, čím sa postarajú o lepšiu reputáciu na trhu a vybudujú si tak lepšiu značku. Taktiež zmenou, zlepšovaním výrobných technológií a postupov na ekologickejšie, z dlhodobejšieho hľadiska budú pre firmu znamenať efektívne využívanie zdrojov, čím sa budú znížovať aj náklady.⁴⁸ Je aj vedecky dokázané, že verejnosť, v dnešnej dobe plnej negatívnych environmentálnych vplyvov na životné prostredie a hlavne uvedomovanie si ich dopadov, čoraz viac uprednostňuje spoločensky zodpovedné podniky, ktoré sa nielen vytvárajú podmienky pre svojich zamestnancov, ale rovnako sa aj starajú i životné prostredie. A na Slovensku tomu nie je inak. Prieskum agentúry Focus uviedol, že viac ako polovica opýtaných respondentov (53%) poznalo aspoň jednu

⁴⁷ GOODWILL. *Zodpovedné podnikanie na Slovensku*. [elektronický zdroj]. 2016. [cit. 2018-03-08]. Dostupné na: <<http://www.goodwill.eu.sk/clanky/item/8-zodpovedne-podnikanie-na-slovensku>>

⁴⁸ PODNIKAM. *Spoločensky zodpovedné podnikanie*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <<https://podnikam.webnoviny.sk/spolocensky-zodpovedne-podnikanie/>>

spoločensky zodpovednú firmu a takmer všetci z opýtaných (93%) si myslia, že by podniky mali okrem dosahovania zisku robiť aj niečo navyše. Hoci za najpodstatnejšie činnosti spoločensky zodpovedných firiem považujú aktivity týkajúce sa vytvárania rovnakých podmienok pre zamestnancov, otvorenú komunikáciu so zákazníkmi, bezpečnosť a zdravie pri práci a rovnováhu medzi pracovným a osobným životom, nezaostávalo ani ochrana životného prostredia. Na základe uvedeného prieskumu vyplynulo, že až 42% opýtaných respondentov zámerne nakupovalo ekologické výrobky a produkty, aj napriek tomu, že mnohokrát sú o niečo drahšie. Pri výrobkoch, ktoré mali označenie férového nákupu, kde sa znova zohľadňuje aj environmentálny aspekt (fair trade), sa počet opýtaných pohybuje na 36%. Do tejto skupiny zaraďujeme aj lokálne výrobky, ktoré k nám nemusia byť dopravené z dlhých vzdialeností a tým nezaťažujú, ale šetria životné prostredie alebo výrobky, kde časť ich ceny ide na charitatívny účel,⁴⁹

Dôležitým faktom spoločensky zodpovedných podnikov je, že sa rozhodli pre túto koncepciu úplne dobrovoľne a tento princíp dobrovoľnosti sa realizuje nad rámec danej legislatívy. Podniky počas svojej činnosti prichádzajú do styku s rôznymi subjektmi, na ktorých majú vplyv. Takýmito zainteresovanými subjektmi sú zamestnanci, dodávatelia, akcionári, vlastníci, ale aj zákazníci a komunita v blízkosti firmy, práve pre ktoré vzniká podnet firiem robiť činnosti nad rámec legislatívy.

Ako sme si spomenuli v prvej časti práce, spoločensky zodpovedné podniky sa dotýkajú troch oblastí – ekonomickej, sociálnej a environmentálnej. Tie vo všeobecnosti zahŕňajú najmä zlepšovanie kvality života zainteresovaných subjektov, budovanie dobrých vzťahov, zlepšovanie správania nielen voči osobám samotným, ale aj voči životnému prostrediu, čo sa dosiahne len pravidelnou komunikáciou, trvalo udržateľným rozvojom a integrovaním do aktivít hodnoty a princípy sociálneho a environmentálneho charakteru.

My sa však zameriame hlavne na environmentálnu oblasť spoločensky zodpovedných podnikov, ktoré sa v prvom rade samotným správaním snažia o ochranu životného prostredia a to tým, že pri svojej podnikateľskej činnosti minimalizujú nepriaznivé dopady na okolie komunity a celkovo na životné prostredie. O zmierňovanie environmentálnych vplyvov sa snažia najmä pri samotnej výrobe alebo poskytovaní služieb, ktoré by mali byť ekologické a podporou takýchto druhov výrobkov a služieb. Ďalším problémom, s ktorým podniky neustále bojujú je recyklácia a nakladanie

⁴⁹ DOBRE NOVINY. *Prieskum: Slováci viac vnímajú spoločensky zodpovedné firmy*. [elektronický zdroj]. 2017. [cit. 2018-03-11]. Dostupné na: <<https://www.dobrenoviny.sk/c/116277/prieskum-slovaci-viac-vnimaju-spolocensky-zodpovedne-firmy>>

s odpadmi. V tomto prípade sa podniky snažia o minimalizáciu odpadov alebo o také odpadové hospodárstvo, ktoré je zodpovedné. Iným príkladom je tiež šetrenie energiami a prírodnými zdrojmi, využívaním alternatívnych zdrojov energie alebo aj dopravy. Firmy sa taktiež angažujú aj do rôznych miestnych alebo regionálnych projektov a aktivít, ktoré môžu mať napríklad verejno-prospešný charakter a taktiež tým zlepšovať životné prostredie. Alebo ide o projekty a aktivity spojené výlučne s pomocou prírody, ochranu fauny a flóry a podporou biodiverzity.⁵⁰ Spoločensky zodpovedné podniky, ktoré si uvedomujú, chcú a robia niečo navyše, môžu byť aj každoročne nominované a oceňované nadáciou Pontis, ktorá oceňuje firmy s projektmi a zodpovedným správaním na Slovensku.

3.1.1 Ocenenia spoločensky zodpovedných podnikov

Nadáciu Pontis môžeme považovať za kľúčovú platformu, čo sa týka podpory a uplatňovania spoločensky zodpovedného podnikania, ako aj podnikateľského dobrovoľníctva a filantropie. Ide o najväčšiu grantovú a operačnú nadáciu na Slovensku a spolupracuje s mnohými firmami a podáva im pomocnú ruku pri ich spoločensky zodpovedných projektoch, filantropických a dobrovoľníckych aktivitách prostredníctvom správy nadačných fondov, ktorými firmy uskutočňujú svoje filantropické aktivity a taktiež prostredníctvom poradenstva. Jej dosah prekračuje aj hranice Slovenskej republiky, zabezpečuje a podporuje aj medzinárodnú spoluprácu pri projektoch v zahraničí.⁵¹

Nadácia Pontis udeľuje ceny Via Bona Slovakia, čím takto oceňuje spoločensky zodpovedné podniky, ich projekty a zodpovedné postoje a úsilie voči okoliu. Každý rok sú nominované desiatky firiem, z ktorých sa na základe vybranej komisie vyberú víťazi. Týmto vyznamenaním, ktoré má na Slovensku históriu od roku 1998, si nielen oceňujeme firmy a ich inšpiratívne projekty, ale rovnako tak dávame za príklad iným firmám, že sa dá robiť aj niečo navyše. To znamená byť férový, zodpovedný, vidieť okrem dosahovania zisku aj spoločenské problémy, vedieť, že firma má potenciál riešiť problémy komunity a okolia a zároveň byť šetrný k životnému prostrediu.

Pri udeľovaní ocenení Via Bona Slovakia môžu byť podniky v tomto roku ocenené za ich projekty v siedmych kategóriách:

⁵⁰ PODNIKAM. *Spoločensky zodpovedné podnikanie*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <<https://podnikam.webnoviny.sk/spolocensky-zodpovedne-podnikanie/>>

⁵¹ NADÁCIA PONTIS. *Kto sme a čo robíme*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/kto-sme-a-co-robime>>

„Hlavné ceny:

- *Zodpovedná veľká firma*
- *Zodpovedná malá/stredná firma*

Zodpovedné podnikanie:

- *Zelená firma*
- *Skvelý zamestnávateľ*
- *Férový hráč na trhu*
- *Dobrý partner komunity*
- *Sociálne inovácie*

Špeciálne ceny:

- *Zamestnávateľ ústretový k rodine, k rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí*
- *Cena za príspevok k napĺňaniu Ciel'ov udržateľného rozvoja*⁵²

Novou kategóriou sú Sociálne inovácie a dve špeciálne ceny – Zamestnávateľ ústretový k rodine, k rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí a Cena za príspevok k napĺňaniu Ciel'ov udržateľného rozvoja. Udeľovaním Ceny za príspevok k napĺňaniu cieľov udržateľného rozvoja nadácia podporuje úsilie o plnenie 17 cieľov udržateľného rozvoja, medzi ktoré patria ciele, ktoré môžeme nazvať ako environmentálne ciele a nimi sú napríklad kvalita zdravia a života, čistá voda a hygiena, dostupná a čistá energia, udržateľné mestá a komunity, zodpovedná výroba a spotreba, ochrana klímy, život pod vodou, život na pevnine a pod.⁵³ Nadácia Pontis udeľuje aj Cenu verejnosti, kde môže široká verejnosť rozhodnúť o víťazovi. Rovnako môže udeliť firme aj čestné uznanie v istej oblasti.⁵⁴

3.1.2 Vybrané najzodpovednejšie podniky v oblasti ochrany životného prostredia

Zelená firma

Ide o špecifickú kategóriu ceny Via Bona Slovakia zameranú pre podniky, ktoré svojou činnosťou alebo zrealizovaným environmentálnym projektom pomohli ochrane

⁵² NADÁCIA PONTIS. *O Via Bone*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/o-via-bone-1>>

⁵³ NADÁCIA PONTIS. *O Via Bone. Cena za príspevok k napĺňaniu cieľov udržateľného rozvoja*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/cena-za-prispevok-k-naplňaniu-cielov-udrzatelneho-rozvoja>>

⁵⁴ NADÁCIA PONTIS. *O Via Bone*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/o-via-bone-1>>

životného prostredia. Tento ekologický projekt je realizovaný samozrejme nad rámec požadovanej legislatívy. Pri tomto musíme mať na zreteli, že firma tieto projekty nerealizuje len pre určitú reklamu spoločnosti alebo svoje zviditeľnenie, ale rozširuje tým svoje portfólio fungovania firmy, ktoré prinesie do chodu spoločnosti trvalo udržateľné riešenia, zahŕňajúce prácu a participáciu verejnosti a komunity, v ktorej sa nachádza, ako aj samotných zamestnancov.

Môžeme sem zaradiť nasledovné činnosti:

- „znižovanie emisií škodlivých látok do ovzdušia, ako napr.: CO2 manažment, manažment vozového parku;
- ekologický dizajn produktov, využívanie recyklovateľných a prírodne rozložiteľných materiálov, využívanie odpadu ako cennej suroviny, podpora obehovej ekonomiky, predlžovanie životnosti produktov (úpravy a spätný predaj);
- úsporné a efektívne využívanie energií a materiálov, prvotných a druhotných surovín, napr.: využívanie obnoviteľných zdrojov energie, znižovanie spotreby energií a základných surovín, separácia a recyklácia odpadov;
- ochranu biodiverzity, chránených oblastí, ohrozenej fauny a flóry;
- zapájanie zamestnancov, zákazníkov, dodávateľov, komunity i širokej verejnosti do ochrany životného prostredia či spolupráca s neziskovými organizáciami a záujmovými združeniami na environmentálnych projektoch;
- inovatívne riešenia a nové prístupy ochrany životného prostredia v rámci trhu alebo odvetvia.“⁵⁵

V nasledovnej tabuľke sme si uviedli jednotlivých víťazov ocenenia Via Bona Slovakia od Nadácie Pontis pre kategóriu Zelená firma za posledných 10 rokov (2008 – 2017) a ich zrealizované projekty a úsilia v oblasti ochrany životného prostredia a tým spojenej komunity. V tejto kategórii sú uznané projekty veľkých a stredných/malých podnikov.

⁵⁵ NADÁCIA PONTIS. *Zelená firma*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/zelena-firma>>

Tabuľka č. 2: Víťazi VIA BONA SLOVAKIA v kategórii Zelená firma za posledný 10 rokov

Rok	Názov firmy	Projekt/Prínos
2017	GO4	Ekologická taxi služba
2016	2brothers s.r.o.	Projekt Zelený bicykel
2015	GreenCoop Družstvo (veľká firma)	Produkcia zdravých plodín, šetrné pestovanie
	JRK Waste Management (malá firma)	Projekt menej odpadu
2014	Cyklokuriér Švihaj Šuhaj	Ekologické kuriérske služby
	Marius Pedersen, a.s.	Dobrovoľnícke aktivity zamerané na ekologické vzdelávanie, odstraňovanie čiernych skládok
2013	IKEA Bratislava	Nahradenie drevených paliet za papierové – recyklovateľné
2012	Kosit	Zhodnocovanie odpadu, efektívne spracovanie odpadu
2011	Východoslovenská energetika	Eliminovanie úhynu vtákov na vysokonapäťových vedeniach
2010	ENVI-PAK	Projekt priamej podpory separovaného zberu
2009	Toyota Motor Slovakia	Projekt Živé chodníky
2008	Tesco Stores SR	Supermarket Tesco Rajec – jediný energeticko úsporný drevený supermarket v strednej Európe

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov nadácie Pontis o doterajších víťazov

GO4 a Cyklokuriér Švihaj Šuhaj

Spoločnosť GO4 je firma, ktorá získala cenu Via Bona Slovakia v kategórii Zelená firma za rok 2017 so svojím projektom EkoKuriér – ekologickou taxi službou. Ide o bezemisné doručovanie zásielok prostredníctvom elektrických taxíkov – elektromobilov alebo bicyklov, čím výrazne daným projektom obmedzili vypúšťanie CO₂ do ovzdušia a tým znížili negatívne dopady na životné prostredie. Táto ekologická kuriérska služba má v obehu už 7 elektrických taxíkov a počas svojho doterajšieho fungovania sa postarala o to, že ovzdušie odľahčila asi o 40 ton oxidu uhličitého. GO4 je spoluúčastníkom aj projektovej iniciatívy medzi Bratislavou a Viedňou EKOpofit Bratislava, ktorej zámerom je pomáhať malým a stredným podnikom v pozitívnom vzťahu k životnému prostrediu.⁵⁶

Inou firmou, ktorá rovnako ako GO4 je spoluúčastníkom tejto projektovej iniciatívy je spoločnosť Cyklokuriér Švihaj Šuhaj. Rovnako ako GO4 je zameraná na ekologickú kuriérsku službu, tentoraz výlučne len na bicykloch. Firma bola založená v roku 2009 dvojou cyklistickými nadšencami. V roku 2012 sa dokonca s firmou GO4 spojili a začali budovať spoločného ekologického kuriéra. Cyklokuriér Švihaj Šuhaj sa tak v roku 2014 stala Zelenou firmou roka.⁵⁷

JRK Waste Managmet

Projektom Menej odpadu sa spoločnosť JRK Waste Managment snaží o vytváranie systému, ktorý by predchádzal vzniku odpadu. Cieľom je zamedzovanie vzniku odpadu, to znamená, že sa firma usiluje o to, aby odpad vôbec nevznikal a aby neskončil na skládke. Ak sa však vytvorí odpad, tak hľadajú rôzne spôsoby ako ho opätovne využiť. Ak sa odpad nedá znova využiť, tak hľadajú možnosti jeho recyklovania, aby sa z neho opäť stalo niečo hodnotné. Dôraz sa kladie na zvýšenú pozornosť pri triedení odpadov, opätovné využívanie odpadov a znižovanie množstva zmesového odpadu.

Týmto projektom v roku 2015, s ktorým vyhrali cenu Via Bona Slovakia v spolupráci s jednotlivcami a samosprávami, podporili systém domáceho kompostovania tým, že odbúrali čo najviac komunálneho odpadu, ktoré kompostovaním premieňajú na bioodpad. Prínosom projektu je okrem znižovania odpadov aj samozrejme znižovanie množstva skleníkových plynov a znižovaním nákladov.⁵⁸

⁵⁶ GO4. *O nás*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-15]. Dostupné na: <<https://go4.sk/o-nas/>>

⁵⁷ CYKLOKURIÉR ŠVIHAJ ŠUHAI. *O nás*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-0-15]. Dostupné na: <<http://svihajshuhaj.sk/>>

⁵⁸ JRK WASTE MANAGEMENT. *Menej odpadu*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-02-15]. Dostupné na: <<https://www.menejodpadu.sk/>>

IKEA Bratislava

Pôvodom švédska nábytkárka firma, ktorá má svoju pobočku aj na Slovensku, IKEA Bratislava dostala svoje ocenenie za nápad výmeny drevených paliet za papierové. Výmenou týchto paliet, ktoré sú určené na prepravu a skladovanie tovaru, malo pre firmu a jej okolie veľmi pozitívny ekonomický a ekologický vplyv. Tým, že spoločnosť vymenila drevené palety za papierové, ktoré sú tenšie a tak šetria miesto v nákladných vozidlách prepravujúce produkty, znížila nielen výrazne svoje náklady na prepravu, ale aj počet prepravovaných vozidiel na cestách.

Tento projekt bol sprevádzaný aj vyvinutím novej manipulačnej techniky, úpravou skladových priestorov a pracovných postupov, pretože s papierovými paletami sa musí zaobchádzať opatrnejšie. Spoločnosť IKEA Bratislava uvádza, že zníženie množstva nákladných áut na vozovkách, ktoré je spojené aj so znížením množstva emisií oxidu uhličitého sa pohybuje na 15%. Tieto papierové palety sa použitia ďalej recyklujú a využívajú späť vo výrobe, napríklad ako kartónové škatule.⁵⁹

Zodpovedná firma a Dobrý partner komunity

V kategórii Zodpovedná firma boli ocenené veľké a stredné/malé podniky, pre ktoré je zvlášť kategória. Hoci táto kategória obsahuje širšie spektrum činností spojených so spoločenskou zodpovednosťou podniku, ide o zodpovednosť voči komunite, zamestnancom, trhu a životnému prostrediu. V tejto kategórii sú teda udelené ceny Via Bona pre podniky s projektmi environmentálneho charakteru. Treba si však uvedomiť, že isté činnosti, ktoré pred niekoľkými rokmi boli považované za zodpovednú vec nad rámec podnikateľskej činnosti, dnes sa berie ako samozrejmosť. Takým príkladom je triedenie odpadov, preto je v súčasnosti čoraz ťažšie pre firmy robiť a nájsť určitú aktivitu alebo zrealizovať projekt, ktorý by bol niečím navyše a stal sa inšpiráciou pre iné firmy, ktoré by to chceli kopírovať.⁶⁰

Ďalšou kategóriou je Dobrý partner komunity. Táto kategória je zameraná na pomoc komunite, hlavne prostredníctvom darcovstva, dobročinnou pomocou najmä znevýhodneným skupinám, spoluprácou s neziskovými organizáciami a podporou vybranej

⁵⁹ IKEA BRATISLAVA. *IKEA Bratislava získala ocenenie Via Bona Slovakia 2013*. [elektronický zdroj]. 2014. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na:

<https://www.ikea.com/sk/sk/about_ikea/newsitem/PR_VIA_BONA_2014>

⁶⁰ NADÁCIA PONTIS. *Zodpovedná malá a stredná firma*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/zodpovedna-mala-stredna-firma>>

oblasti, ktorou môže byť aj ochrana prírody a to zapájaním svojich zamestnancov a komunity.⁶¹

V tabuľke č. 3 sa nachádza prehľad víťazov ceny Via Bona Slovakia Nadácie Pontis v iných kategóriách okrem kategórie Zelená firma. Sú tu uvedené teda firmy so svojimi výnimočnými projektmi, ktoré dosiahli úspech v kategóriách ako Zodpovedná veľká/stredná firma a Dobrý partner komunity. Sú tu aj firmy, ktoré svojim projektom získali Cenu verejnosti, Čestné uznanie alebo vyhrali Cenu za príspevok k napĺňaniu Cieľov udržateľného rozvoja. Rovnako ako Zelené firmy v predchádzajúcej kategórii aj tieto podniky pomohli svojimi zámermi k ochrane a zníženiu negatívnych dopadov na životného prostredia.

Tabuľka č. 3: Víťazi VIA BONA SLOVAKIA v iných kategóriách týkajúcich sa ochrany životného prostredia

Rok/ Kategória	Názov firmy	Projekt/Prínos
2017/ Zodpovedná malá/stredná firma	ANASOFT	Bezpapierové kancelárie
2017/ Cena za príspevok k napĺňaniu Cieľov udržateľného rozvoja	Tesco Stores	Zodpovedná výroba a spotreba, boj proti nadmernému odpadu potravín
2017/ Čestné uznanie	PURE JUNK DESIGN	Výroba veľkej časti produktov z materiálov určených na recykláciu a odpad
2016/ Zodpovedná veľká firma	Kia Motors Slovakia s.r.o.	Výroba automobilov šetrných k životnému prostrediu
2016/ Dobrý partner komunity	NOSENE, s. r. o.	Ekologické uvažovanie pri úprave už nosených kúskov

⁶¹ NADÁCIA PONTIS. *Dobrý partner komunity*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/dobry-partner-komunity>>

		oblečenia, ktoré pretvára na nové
2015/ Zodpovedná veľká firma	Heineken Slovensko	Najzelenší pivovar v SR
2014/ Zodpovedná veľká firma	Accenture	Snaha o znižovanie ekologickej stopy podporovaním TUR, využívaním technológií a formy dopravy šetrných k ŽP
2014/ Zodpovedná stredná firma	ALFA BIO	Vybodovanie vlastnej studne, viacnásobné využívanie vody, znižovanie CO2 v ovzduší využívaním automobilov na zemný plyn
2014/ Dobrá partner komunity	Embraco Slovakia	Program environmentálneho vzdelávania
2013/ Cena verejnosti	Penzión Villa Green	Najekologickejšie ubytovacie zariadenie na Slovensku

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov nadácie Pontis o doterajších víťazov

ANASOFT

Spoločnosť ANASOFT je firma, ktorej cieľom je byť kľúčovým poskytovateľom inovatívnych softvérových riešení v strednej Európe. Spoločnosť je aktívna na trhu s informačnými a komunikačnými technológiami už viac ako 25 rokov a poskytuje rôzne softvérové riešenia, softvéry na mieru, služby v oblasti bezpečnosti informačných technológií a pod. Pri poskytovaní širokého portfólia služieb a produktov využíva svoje dlhoročné skúsenosti z rôznych oblastí, sektorov, typov projektov a technológií. Viac ako iná firma si uvedomuje, že žiadna spoločnosť neexistuje vo vákuu a dbá o spokojnosť svojich zákazníkov. Zámerom firmy je postupné budovanie vzťahov s klientmi, vďaka ktorým vedú firmu k rozhodnutiam o efektívnej a vyššej kvalite procesov a vytváraní pridanej hodnoty. Hlavnými oblasťami firmy, v ktorých sa chce ANASOFT zlepšovať je

pracovná sila, ich zdravie a bezpečnosť, rovnosť, ďalej inovácie, kvalitné a inovatívne produkty a služby, filantropia, antikorupčné správanie a budovanie značky a v neposlednom rade je to aj environmentálna sféra.

Po mnoho rokov spoločnosť ANASOFT postupne zavádzala elektronické postupy a procesy do činnosti, či prešla z papierovej formy na elektronickú, a to vrátane všetkých záznamov spoločnosti, elektronických faktúr, schvaľovacích procesov, ako aj záznamov o dovolenke, nákupoch, cestovných príkazov a objednávok, čo výrazne znížilo spotrebu papiera a náklady na tlač. Nákupy kancelárskeho papiera sú vo firme obmedzené a využíva sa hlavne recyklovaný papier. Recyklované materiály sú primárne využívané aj v tonerových kazetách pre tlačiarne. Asi 85% všetkých tonerových kaziet je znova obnovených.

Spoločnosť ANASOFT začlenila starostlivosť o životné prostredie do svojich obchodných stratégií a každodennej prevádzky. Ďalšími príkladmi sú aj energeticky úsporné svietidlá, minimalizácia odpadu, čím si znížili náklady na environmentálne poplatky a pokuty za znečisťovanie životného prostredia. ANASOFT sa taktiež zaviazala dodržiavať pravidlá medzinárodného Global Compactu, ktorý podpísala v roku 2008. Ten obsahuje zásady zamerané na ochranu životného prostredia.

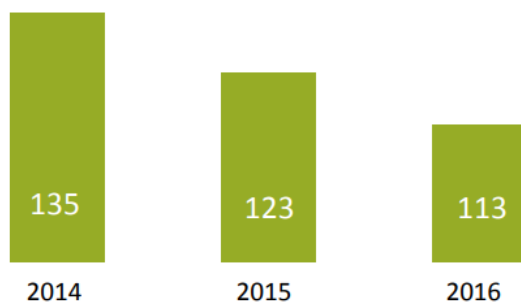
ANASOFT obmedzuje znižovanie negatívnych dôsledkov a dopadov svojich podnikateľských činností na životné prostredie, podporuje environmentálne nápady a správanie svojich zamestnancov. Zamestnanci sú vyzývaní, aby čo najviac šetrili papier a iný spotrebný materiál, aby vypli počítač po pracovnej dobe a k triedeniu odpadu prostredníctvom vzdelávacích aktivít a interných oznámení posielených počas roka.⁶²

Jedným z najdôležitejších projektov tejto spoločnosti je bezpapierová kancelária, za ktorú získala ocenenie Via Bona Slovakia v kategórii Zodpovedná malá/stredná firma. Keďže v dnešnej dobe je veľkým trendom dematerializácia, spoločnosť sa rozhodla vytvoriť bezpapierovú kanceláriu. Okrem pozitívnych prínosov akým je znižovanie spotreby papiera, znižovanie nákladov, či bezpečná archivácia sa tak pre firmu zavedením bezpapierovej kancelárie zabezpečilo, že všetky informácie sú na svojom zjednotenom mieste, vo firme sa zjednodušil aj obeh dokumentov, zvýšila sa bezpečnosť a zlepšila sa vnútropodniková komunikácia.⁶³

⁶² ANASOFT. *Sustainable Development COP Report 2017*. [elektronický zdroj]. 2017. [cit. 2018-03-17]. Dostupné na: <https://www.anasoft.com/_user/files/CSR/UNDP_report_2017_ANASOFT.pdf>

⁶³ ANASOFT. *Bezpapierová kancelária*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné na: <<https://www.anasoft.com/sk/home/riesenia/bezpapierova-kancelaria>>

Obrázok č. 1: **Spotreba baleného papiera (v kusoch)**

Zdroj: Správa o trvalo udržateľnom rozvoji spoločnosti ANASOFT

Embraco Slovakia

Spoločnosť Embraco Slovakia je výnimočná práve svojím prístupom ku komunitě a svojou starostlivosťou o región Spišská Nová Ves, v ktorom je situovaná. Nakoľko si firma uvedomuje, že je považovaná za najväčšieho zamestnávateľa regiónu, ktorému svojou činnosťou niečo odoberá, pokladá si za povinnosť urobiť pre tento región niečo navyše. Preto spoločnosť prišla s programom Cena Embraco za ekológiu, za ktorú získala v roku 2014 vyznamenanie v kategórii Dobrý partner komunity. Zámerom tohto projektu bolo angažovať mládež v dobrovoľníctve pri ochrane životného prostredia. Spoločnosť tak vytvorila spoluprácu medzi materskými a základnými školami a ich študentmi prichádzajúc s rôznymi nápadmi na projekty v oblasti ekológie, ktoré sú finančne podporované zo strany spoločnosti.⁶⁴

Spoločnosť prichádzala spočiatku s menšími a jednoduchšími ideami pomoci životnému prostrediu ako podpora pri separovaní a zbere odpadu, vytváraní náučných chodníkov, či pestovaním biozeleniny. Neskôr projekty boli orientované na ekoremeselníctvo, odstraňovanie invázných rastlín, oprava kaplnky a pod. Pozitívom je, že do týchto aktivít bola zapojená aj rómska komunita.⁶⁵

⁶⁴ NADÁCIA PONTIS. *Embraco podporuje dobrovoľníctvo v školách*. [elektronický zdroj]. 2014. [cit. 2018-03-17]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/clanok/embraco-podporuje-dobrovolnictvo-v-skolach/813>>

⁶⁵ EMBRACO *Ecology Embraco*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné na: <<http://ecology.embraco.sk/>>

3.1.3 Návrhy a odporúčania

Mnoho podnikov vidí v koncepcii spoločensky zodpovedného podnikania niekoľko zásadných prekážok, na základe ktorých sa rozhodne koncepciu spoločensky zodpovedného podnikania neimplementovať do svojich stratégií a podnikateľských činností. Medzi také môžu patriť nedostatok vnútornej motivácie zo strany zamestnávateľa vytvoriť niečo nové, niečo navyše; alebo to môže byť aj nedostatok času a pracovníkov na transformáciu hodnôt firmy, ktorí by boli inovatívni a ktorí by aplikovali tento koncept do činnosti firmy. Môžu to byť aj obavy zo zmeny, resp. zmien, ktoré by nemuseli fungovať alebo obavy zo zvýšených nákladov hlavne v počiatočnej fáze transformácie konceptu. Povedomie v posledných rokoch o spoločensky zodpovedných podnikoch narástlo. Naskytuje sa nám tu však otázka, či vnímanie je dostačujúce. Je preto potrebné, aby si firmy uvedomili, že zavedením koncepcie SZP to môže mať pre firmu a jej okolie naozaj pozitívny vplyv. Inou prekážkou môže byť nepostačujúce vedomosti ako sa zapojiť a ako začať so spoločensky zodpovedným podnikaním.

Jedným z návrhov, ktorým by sa mohlo zvýšiť povedomie o spoločensky zodpovedných podnikoch by bolo zriadenie oficiálnej stránky spoločensky zodpovedného podnikania. Týmto krokom by sa mohol zväčšiť záujem nielen zo strany zamestnávateľov zapojiť sa do tejto koncepcie a vytvárať nové projekty, ale aj zvýšenie povedomia medzi verejnosťou, pretože mnoho ľudí nevie, že dané projekty sú súčasťou SZP. Na tejto stránke by boli uvedené všetky informácie ohľadom spoločensky zodpovedných podnikov, od ich histórie, praktických rád až po konkrétne príklady podnikov, ich projektov a prínosov k pozitívnej zmene v spoločnosti.

Hoci oficiálna webová stránka Nadácie Pontis je veľmi prepracovaná, je v nej mnoho informácií o podpore spoločensky zodpovedných podnikov a ich oceňovanie cenou Via Bona Slovakia, ako aj informácie o samotných víťazoch súťaže a zapojenia sa, napriek tomu je žiaduce, aby na Slovensku bola zriadená aj oficiálna stránka SZP. Týmto by sa mohla vytvoriť databáza spoločensky zodpovedných podnikov. Podniky by boli rozdelené do jednotlivých kategórií na základe oblastí, ktoré podporujú. Jednou z oblastí by určite bola aj ochrana životného prostredia a ekológia.

K zvýšeniu povedomia u verejnosti by mohla pomôcť aj väčšia propagácia Ceny verejnosti od Nadácie Pontis. Keby obyvatelia mohli hlasovať za víťaza v tejto kategórii, dopomohlo by to k tomu, že by sa viac o tejto téme diskutovalo medzi širokou verejnosťou. Mohlo by prísť k celkovej zmene pri prístupe hlasovania víťaza aj v iných

kategóriách, kedy by nerozhodovala len nezávislá komisia skladajúca sa zo zástupcov biznisu, štátnej správy, mimovládneho sektora, vzdelávacích inštitúcií a médií, ale aj verejnosť.

Ďalším možným riešením bolo aj vytvorenie vlastnej značky spoločensky zodpovedných podnikov, ktorým by sa označovali výrobky firiem, ktoré majú vo svojich stratégiách implementovanú tento koncept. Rovnako ako značka FAIR TRADE, ktorá dáva verejnosti informáciu, že pri výrobku neboli potláčané ľudské práva pracovníkov a nedošlo k znečisťovaniu životného prostredia, tak aj značka spoločensky zodpovedných podnikov by dávala najavo, že firmy istým spôsobom popri výrobe výrobku, pomohli svojmu okoliu, komunite alebo životnému prostrediu.

Obrázok č. 2: **Logo FAIR TRADE**

Zdroj: Oficiálna stránka FAIR TRADE

Na Slovensku sa takto označujú aj výrobky od lokálnych alebo regionálnych/miestnych výrobcov, čím sa nielen podporuje domáca výroba, ale aj fakt, že pri výrobku sa šetrilo prírodnými zdrojmi a životným prostredím, keďže výrobky neboli napríklad prepravované z veľkých vzdialeností.

Obrázok č. 3: **Značka kvality SK**

Zdroj: Oficiálna stránka Značky kvality SK

Je potrebné si uvedomiť a zistiť, či daný projekt v rámci spoločenskej zodpovednosti podniku neprináša iné problémy spoločnosti alebo zavedením daného projektu inak neohrozujeme prírodu. Príkladom môže byť obchodný reťazec Lidl, ktorý spustil verejnosti veľmi známy projekt Voda pre stromy. Tento projekt bol propagovaný aj v reklamných spotoch, kedy verejnosti dával na vedomie, že zakúpením ich minerálnej vody pomôže pri výsade nových stromčekov. Mnoho zákazníkov si však uvedomilo, že zvýšeným nakupovaním balenej minerálnej vody síce pomôžeme pri zalesňovaní zničených lesných porastov na Slovensku, ale zároveň tým podporujeme nadmerné hromadenie plastových fliaš.⁶⁶ V tomto prípade sme toho názoru, že to nebol práve najideálnejší príklad projektu SZP a preto odporúčame, aby firmy dobre zvážili ich projekt a následný dopad na spoločnosť.

Veľmi podstatnou otázkou je, či štát, ktorý sa v rámci SZP správa pasívne, by mal zmeniť svoj postoj k tejto koncepcii. Veľkým pozitívom by určite boli zvýhodnenia pre spoločensky zodpovedné podniky, ako napríklad príspevky na projekty alebo daňové úľavy, pretože v mnoho prípadoch podniky nechcú vytvárať a investovať do projektov, ktoré nemajú súvis s ich činnosťou a nie sú životne dôležité. Týmto problémom sú postihované najmä malé podniky, ktoré nemajú zvýšené finančné prostriedky na realizovanie projektov v rámci SZP. Malé podniky by mohli viac spolupracovať s mimovládnyimi organizáciami a rovnako by mohli byť zapojené odbory alebo zväzy.

Vieme, že spoločenská zodpovednosť podnikov je v podmienkach SR dobrovoľná a realizuje sa nad rámec vyžadovanej legislatívy. Existujú však vyspelé krajiny, ako krajiny Škandinávie (Dánsko, Švédsko, Nórsko), ďalej Francúzsko, či Holandsko, ktorých koncept SZP vychádza zo zákona. Tu sa princíp dobrovoľnosti mení princíp záväznosti firiem voči okoliu. Je pravda, že zavedením tejto koncepcie do zákona by mohlo dopomôcť k zvýšeniu riešení komunít a životného prostredia. Tento záväzok by však mohol na firmy vytvárať istý tlak, ktorý by mohol mať v konečnom dôsledku protichodný efekt, preto by sme túto koncepciu stále nechali na dobrovoľnosti firiem.⁶⁷

⁶⁶ LIDL. *Lidl les*. [elektronický zdroj]. 2017. [cit. 2018-03-21]. Dostupné na: <<https://www.lidl.sk/sk/Lidl-Les.htm>>

⁶⁷ GOGOVÁ, MARTINA. *Aplikovanie koncepcie spoločenskej zodpovednosti firiem v praxi a porovnanie vybraných firiem*. s. 255-256. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné na: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak4/subor/Gogova.pdf>>

3.2 Sociálne podniky a ich aktivity v oblasti ochrany životného prostredia

Sociálne podniky, ktoré sa orientujú na iný smer pridanej hodnoty podnikania a tou je práve hodnota sociálna, musia rovnako ako iné podnikateľské subjekty, pred založením svojho podnikateľského subjektu rozhodovať o mnohých záležitostiach. Ich primárny cieľ je sociálny cieľ, v prvom rade ide o integráciu pracovných síl (znevýhodnených uchádzačov), až potom nasleduje zisk. Zisk však zaisťuje sociálnemu podniku finančnú udržateľnosť.

Každý podnik sa nachádza v určitom regióne, ovplyvňuje istú komunitu ľudí, kvalitu života, či ľudský rozvoj. Rovnako tak ovplyvňuje aj okolie komunity, prírodné zdroje, životné prostredie a iné s tým spojené iné ekologické súvislosti. V tomto regióne si musí teda zmapovať nielen štruktúru obyvateľstva, ktorej sa bude bezprostredne dotýkať, napríklad ako potencionálny zamestnávateľ, ale taktiež si musí analyzovať územie, štruktúru hospodárstva, celkový región a jeho zdroje, ktoré mu môže poskytnúť. Musí sa však aj prizerať na potreby komunity a jej okolia a vybrať si oblasť, v ktorej bude podnikáť.

3.2.1 Príklady dobrej praxe zo zahraničia

Jedným z ideálnych príkladov sociálneho podniku zo zahraničia predstavuje projekt, ktorý je spolufinancovaný z Ministerstva práce, rodiny a sociálnych záležitostí v Slovinku a Európskym sociálnym fondom a nesie názov *Stredisko opätovného použitia*, s. r. o. V rámci projektu sa využili podmienky na prevádzku stredísk, ktoré zabezpečujú okrem opätovného využívania predmetov, aj vytvorenie nových ekologických miest. Ide o jedinečný projekt svojho druhu, v krajine tak bolo zriadených asi 10 takýchto stredísk v rôznych mestách. Cieľovou skupinou zamestnávania boli najmä nezamestnané ženy, ktoré vďaka centráм boli opäť zamestnané ako promotérky centier a koordinátorky siete centier. Zámerom projektu je aj samozrejme obnova a využitie odpadov na regionálnej úrovni. V jednotlivých centrách sa uskutočňujú rôzne praktické a motivačné workshopy pre nezamestnané ženy, za účelom ich opätovného integrovania na trh práce. Ženy tak môžu pracovať na novovytvorených ekologických pracovných miestach.

Zriadením centra pre opätovné využitie nepotrebných produktov, predmety získavajú nový život. Mnoho domácností bojuje s problémom, keď má doma napríklad

nadbytočné kusy nábytku, domácich spotrebičov, hračiek, odevov a iných nepotrebných predmetov. Ľudia väčšinou nevedia, čo s nimi, nepotrebujú ich, ale predsa sú zachovalé a v stave, keď sa dajú stále používať. Preto v Slovinsku prišla unikátna idea centra pre takéto predmety. Výskum dokonca ukázal, že každý jedinec má ročne aspoň 5 kg užitočných výrobkov, ktoré by rád zlikvidoval do preplnených skládok. Realizáciou nápadu sa tak znížilo množstvo skládkového odpadu.

V dnešnej dobe málokto nazerá na to, koľko surovín, vody, energií a emisií bolo potrebných na výrobu nového produktu. Neustálou výrobou nových užitočných produktov tak spotrebujeme stále väčšie a väčšie množstvo týchto vstupov. Sociálny podnik tak predlžuje životnosť užitočných výrobkov a zabraňuje ich príliš rýchlemu skončeniu na skládkach. Tento druh stredísk s dôrazom na opätovné používanie produktov umožňuje ochranu životného prostredia znížením spotreby a s tým súvisiacim znížením emisií CO₂ do ovzdušia, znížením množstva odpadu a vytváranie nových zelených pracovných miest v oblasti odpadového hospodárstva.⁶⁸

Iným zahraničným príkladom dobrej praxe v oblasti sociálneho podnikania je sociálny podnik *Eko-sociálna farma Korenika*. Prvá myšlienka centra, ktoré by bolo venované pracovnému výcviku a zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím a iných znevýhodnených skupín, vznikla ešte v roku 2006 v družstve Mozaik. Neskôr v roku 2008 sa začalo s obnovou opusteného družstva Mozaik, kde boli zrealizované prvé odborné vzdelávacie a pracovné aktivity znevýhodnených skupín.

Sociálny podnik sa nachádza v Slovinsku, v dedine Šalovci. Eko-farma sa po niekoľkých rokoch svojej prevádzky stala veľmi uznávanou farmou v širokej oblasti. Okrem zamestnávania zdravotne postihnutých ľudí a iných ohrozených skupín obyvateľstva v spoločnosti, farma predstavuje systém ekologického poľnohospodárstva a spracovávanía potravín.

Eko-sociálna farma Korenika vlastní dvadsať hektárov pôdy, ktoré využíva na produkciu plodín, bylín, ovocia a zeleniny na ich následné spracovávanie. Pracovníci zbierajú lesné plody a huby. Korenika tak vyrába a predáva bylinné čaje, studené lisované oleje, sušené ovocie, zeleninu, šťavy, sirupy a mnoho iných ekologických výrobkov, ktoré sú vyrábané a ponúkané v súlade s prísnyimi environmentálnymi certifikačnými štandardami. Farma je tiež domovom mnohých zvierat, ktoré sú obľúbené najmä u mladších návštevníkov farmy. Vďaka popularnosti Koreniky, farma uskutočňuje

⁶⁸ CPU. *Ko odpadni izdelki dobijo novo življenje*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-19]. Dostupné na: <<http://www.cpu-reuse.com/>>

návštevy verejnosti a prehliadky pre materské a základné školy. S príchodom mnohých návštevníkov sa podnik rozhodol rozvíjať aj turistické a stravovacie aktivity a tiež aj vedecké dni, ktorých počet sa neustále zvyšuje. Popularitu sociálneho podniku môžeme spozorovať aj vďaka pribúdajúcemu počtu výrobkov na pultoch slovinských obchodov a špecializovaných ekologických a bio obchodov.

Poslaním sociálneho podniku je posilňovanie dôstojnosti, rešpektu a sebaústy medzi zamestnancami a ostatnými spoluobčanmi. Korenika prepája ľuďmi, rešpektuje ich, rovnako ako rešpektuje prírodu, ale tiež kultúrne dedičstvo a zvieratá. Podporuje zapojenie občanov a dobrovoľnícku prácu. Motívom založenia sociálneho podniku boli predovšetkým riešenia sociálnych, ekonomických, environmentálnych a iných problémov v oblasti. Okrem toho Korenika vytvára nové pracovné miesta pre zraniteľné osoby a poskytuje užitočné sociálne aktivity.⁶⁹

3.2.2 Analýza vybraného regiónu so zameraním na ochranu životného prostredia

Predchádzajúce sociálne podniky zo zahraničia nám ukázali ideálne príklady v oblasti ochrany životného prostredia. Vďaka tomu sme si vybrali pre našu analýzu aj príklad slovenského sociálneho podnikania, konkrétne región Gemer, ktorý považujeme za najmenej rozvinutejší a vďaka zriadeniu obecných sociálnych podnikov a angažovanosti starostov sa situácia v regióne môže postupne zmeniť k lepšiemu.

Región Gemer zahŕňa okresy Revúca, Rimavská Sobota a Rožňava, kde sa nachádzajú historické centra s mnohými pamiatkami. Územie Gemera sa vyznačuje bohatou prírodou, hustými lesmi, horskými lúkami, pahorkatinami, úrodnými poľami, jaskyňami, jazerami, riekami a rybníkmi. Ide však o kraj nielen hornatý, ale je to aj kraj dolín s miestami, kde vidíme dlhodobú tradíciu, ľudovú architektúru a iné kultúrne zdroje. Gemer je oblasťou mnohých starobylých hradov, kostolov, kaštieľov a inej architektúry. Podstatnú časť lokality tvoria aj prírodné zdroje, ktoré región Gemer využíva na ďalšie spracovanie. Nachádzajú sa tu náleziská drahých a ťžitkových kovov, ktoré sa tu využívajú

⁶⁹ KORENIKA. *Naše poslanstvo*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné na: <<http://www.korenika.si/korenikainposlanstvo>>

už mnoho rokov. Turistický ruch tu zabezpečujú aj tri národné parky, ktoré cez oblasť prechádzajú – Slovenský kras, Slovenský raj a Muránska planina.⁷⁰

Okrem mnohých pamiatok a prírodných úkazov, ktoré sa tu vďaka cestovnému ruchu, ekoturistike, horskej turistike alebo agroturistike dá vidieť, je región Gemer podľa lokality vyskytovania zdrojov dobre situovaný. Jeden z dôvodov je, že sa tu ťaží a spracováva magnezit, nerastná surovina, z ktorej sa môžu vyrábať magnezitové tehly vyznačujúce sa svojimi tepelno-izolačnými vlastnosťami a veľkou žiaruvzdornosťou. Gemer má tiež veľmi dobré klimatické podmienky na ovocinárstvo. Tie využíva región už niekoľko rokov na to, aby v obci Muránska Dlhá Lúka (okres Revúca) existovala sušička ovocia na dopestovanie ovocia. Ďalšou výhodou, ktorú región poskytuje sú prírodné suroviny, z ktorých stojí za zmienku určité drevo, ktoré sa tu, samozrejme, ďalej využíva na výrobu nábytku, paliet a i. Na využívanie ďalších rastlinných a živočíšnych prírodných zdrojov má Gemer vhodné podmienky na činnosti spojené s poľnohospodárstvom, lesníctvom, či rybárstvom.⁷¹

Obrázok č. 4: Poloha regiónu Gemer na mape Slovenska

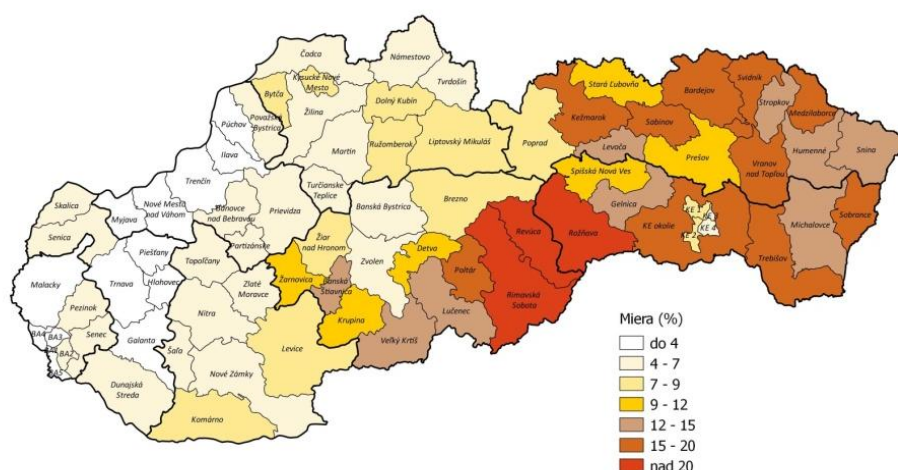
Zdroj: Celoslovenský informačný portál slovakregion.sk

⁷⁰ SLOVAK REGION. *Región Gemer*. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-28]. Dostupné na: <<http://www.slovakregion.sk/region-gemer>>

⁷¹ AGENTÚRA PRE ROZVOJ GEMERA. *Manuál na založenie sociálneho podniku so zameraním na špecifiká regiónu Gemer*. [elektronický zdroj]. s. 4-10. [cit. 2018-04-02]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/programmes/proxy/alfresco-webscripts/api/node/content/workspace/SpacesStore/c98aa1c7-258d-4e3f-a4db-11978b41678f/SOCI%C3%81LNE%20PODNIKANIE%20A%20MANU%C3%81L%20NA%20ZALO%C5%BDENIE%20SOCI%C3%81LNEHO%20PODNIKU_predfin%C3%A11.pdf>

Toto územie je charakteristické nielen bohatou prírodou, prírodnými zdrojmi a kultúrnym dedičstvom, ale charakterizovaný región je postihovaný aj najvyššou mierou nezamestnanosti na Slovensku. Podľa najnovších údajov z ÚPSVaR k 31.3.2018 je v okrese Rožňava miera evidovanej nezamestnanosti na úrovni 14,81%, v okrese Revúca je 14,47% a v okrese Rimavská Sobota je dosahovaná hodnota najvyššia, pretože sa pohybuje na 18,09%.⁷² Pri zmapovaní mier evidovanej nezamestnanosti v predchádzajúcich obdobiach v daných okresoch sme zistili, že daný problém nezamestnanosti je dlhodobejšieho charakteru. Je pravdou, že miera nezamestnanosti pred rokom bola omnoho vyššia. Jej hodnoty sa pohybovali na vyše 20% v každom spomínanom okrese. Na obrázkoch č. 5 a č. 6 vidíme mapu Slovenska s evidovanými mierami nezamestnanosti v jednotlivých okresoch k 31.3.2017 a k 31.3.2018.

Obrázok č. 5: Miera evidovanej nezamestnanosti na Slovensku k 31.3.2017

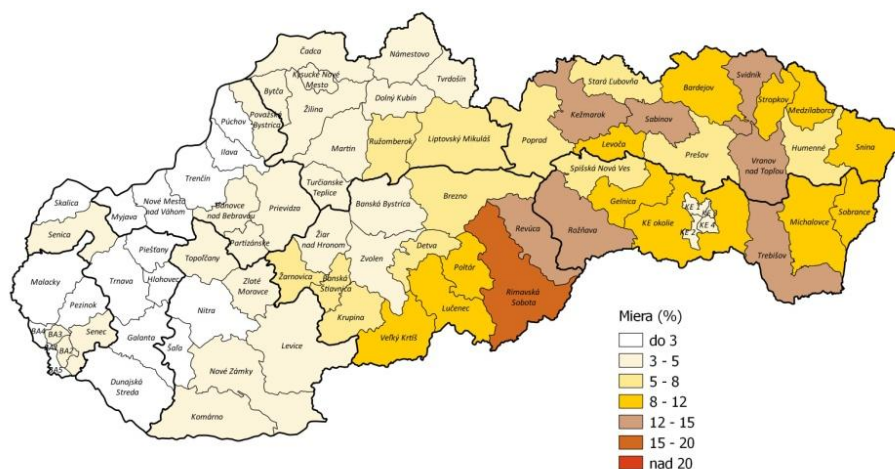

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny – mesačné štatistiky

Pri porovnaní jednotlivých okresov a regiónov Slovenska môžeme pozorovať alarmujúcu situáciu najvyššej nezamestnanosti na Slovensku. No pri porovnaní roku 2017 a roku 2018 vidíme, že sa situácia proti minulom roku v regióne zlepšila vo všetkých okresoch regiónu Gemer, ale stále meraná nezamestnanosť dosahuje vysoké hodnoty.

⁷² ÚPSVaR. *Nezamestnanosť – mesačné štatistiky*. [elektronický zdroj]. 2017-2018. [cit. 2018-04-12]. Dostupné na: <http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254>

Obrázok č. 6: Miera evidovanej nezamestnanosti na Slovensku k 31.3.2018

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny – mesačné štatistiky

Najväčším problémom regiónu tu predstavujú dlhodobo nezamestnaní občania. Aj táto skutočnosť vytvára podmienky na vytváranie sociálnych podnikov, ktorý podľa zákona musí zamestnávať aspoň 30% dlhodobo nezamestnaných ľudí. To by bolo jedným z riešení, ako integrovať znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie na trh práce. Vďaka zriadeným sociálnym podnikom, resp. sociálnymi podnikmi, by sa vytvorili nielen voľné pracovné miesta pre spomínanú znevýhodnenú skupinu, ale taktiež by sa mohli vytvoriť tzv. environmentálne sociálne podniky, ktorú by túto oblasť s bohatými zdrojmi a pamiatkami zachovávali a zveľaďovali.

3.2.3 Plán na rozvoj regiónu

Vďaka dlhodobej vysokej miere nezamestnanosti patrí územie Gemera medzi najmenej rozvinutejšie územia Slovenska. Viac 60% občanov patrí k dlhodobo nezamestnaným, ktorí sú nezamestnaní viac ako 1 rok a okolo 40% občanov patrí medzi dlhodobo nezamestnaných, ktorí nepracujú viac ako 4 roky. Preto krajom, ktoré patria do daného regiónu, bola v roku 2016 na základe prijatého zákona poskytnutá finančná pomoc zo strany vlády, ktorá má podporou vytvoriť nové pracovné miesta a tak znížiť v regióne nezamestnanosť. V jednotlivých okresoch boli vytvorené tzv. Akčné plány rozvoju okresov, kde bola analyzovaná a zhodnotená nepriaznivá situácia okresov a definované

návrhy systémových opatrení, návrhy na rozvoj miestnej ekonomiky, ľudských zdrojov, sociálnej ekonomiky a sociálnych služieb a vytvorenie podmienok na zlepšenie stavu.

Za nedostatky regiónu si môžeme spomenúť nízke mzdy, ktoré predstavujú len približne 80% z priemernej mzdy SR. Pri zmapovaní regiónu, ktorý sa vyznačuje svojou členitosťou a veľkou vzdialenosťou od hlavných dopravných ciest, sme zistili, že je tu dosť slabá a zlá infraštruktúra ciest, ale aj cestovného ruchu. To môže byť jeden z dôvodov prečo sa do tejto oblasti tak málo investuje. Nakoľko sa v regióne nachádza mnoho prírodných krás a pamiatok, vláda má prostredníctvom akčného plánu v úmysle podporiť aj rozvoj cestovného ruchu, turistiky, ale aj obnovy ciest, náučných chodníkov a oddychových miest. Taktiež chcú podporiť projekt s názvom Morské oko v Torneli, ktorého zámerom je vybudovať ekoakvapark, ktorého súčasťou bude športový areál a letná amfiteáter. Plánom je aj obnova a výmena informačných tabúl a panelov.

Organizačnú štruktúru hospodárstva územia tvorí najmä priemysel (ťažkého i ľahkého), obchod, stavebníctvo, služby a remeslá. Veľkú časť ekonomiky územia tvorí aj t poľnohospodárstvo a lesníctvo. Akčný plán chce podporiť projekty súvisiace najmä s oblasťou priemyslu a remeselníctva. Taktiež by sa mala rozšíriť tradičná textilná výroba, výroba materiálov inovatívneho charakteru na báze magnezitu. Vláda si uvedomuje teda aj jedinečnosť regiónu a jej nerastnej suroviny – magnezitu, ktorou spracovanie chce takto podporiť.

Veľkú perspektívu má aj drevospracujúci priemysel a jeho miestny rozvoj, pretože zalesnené územia regiónu tvorí takmer 60% plochy. V minulosti došlo k ukončeniu niekoľkých závodov, ktoré spracovávali drevo, preto akčný plán chce podporou vybudovať aj prevádzku s daným zámerom. Pomoc akčného plánu sa týka aj sféry poľnohospodárstva, rybolovu a lesníctva. Projekty by sa mali týkať napríklad farmy na výkrm brojlerov, výhodného využívania odpadového tepla blízkych bioplynových staníc, či výstavba včelnice.⁷³

3.2.4 Rozvoj sociálneho podnikania v regióne

Akčným plánom sa naplánovalo v rámci sociálnej ekonomiky podporiť nielen sociálne služby vo vybudovaní komunitných centier a rozšírenia a zriadenia ďalších sociálnych a zdravotníckych služieb, ale aj zriadiť a finančne podporiť aj niekoľko

⁷³ PRAVDA. *Akčný plán rozvoja aj pre okres Revúca*. [elektronický zdroj]. 2016. [cit. 2018-04-08]. Dostupné na: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/404931-akcny-plan-rozvoja-aj-pre-okres-revuca/>>

obecných sociálnych podnikov a to najmä v okrese Revúca. Obecné sociálne podniky sa majú nachádzať v obci Gemer, Muránska Dlhá Lúka, Tornaľa, Hucín, Jelšava a Ratkovské Bystré. Ide teda o šesť projektov obecných sociálnych podnikov, ktoré sa orientujú aj na také činnosti, ktoré môžeme považovať za činnosti ochraňujúce životné prostredie a zveľaďujúce miesta a prírodu. Medzi také činnosti môžeme zaradiť:

- *„údržba miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, obecných zariadení,*
- *budovanie chodníkov, lávok, parkovacích priestorov a udržiavanie a zlepšovanie životného prostredia obyvateľov,*
- *ovocinárstvo, výkup divo rastúceho ovocia, bylín a húb, spracovanie ovocia sušením alebo mletím, lisovaním na šťavy a sirupy až po výrobu vín a destilátov atď.,*
- *výroba betónových dielov (dlažba, stĺpy, odvodňovacie žľaby, ap.), asfaltovanie výtlkov na obecných cestách,*
- *starostlivosť o lesný fond a výsadba drevín, čistenie lesných ciest, spracovanie kalamitného dreva a náletových drevín na palivové účely,*
- *starostlivosť o kultúrne pamiatky,*
- *hydromelioračné práce, protipovodňové opatrenia, prečisťovanie vodných tokov, ekologické práce ap. orientované na rozvoj vidieka.*“⁷⁴

Takýmto činnostiam bude venovať napríklad obecný sociálny podnik, ktorý sa bude nachádzať v meste Tornaľa. Sociálny podnik by mal vykonávať ekonomické činnosti spojené napríklad s údržbou a opravou miestnej infraštruktúry, verejných miest, starostlivosťou o kultúrne pamiatky a iné činnosti orientované na ochranu životného prostredia, jeho starostlivosť a odstraňovanie jeho zlého stavu. V tomto meste sa nachádza tiež jeden z investorov, ktorému bola od vlády poskytnutá štátna podpora. Akčným plánom sa tu má vybudovať aj prevádzka na spracovanie dreva a taktiež sa tu má vybudovať aj centrum na podporu regionálneho rozvoja. V Tornali sa má realizovať aj už spomínaný projekt ekoakvapark Morské oko.

Usilovaním o dobrý stav miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, chodníkov a o údržbu a zlepšovanie stavu kultúrnych pamiatok sa bude zaoberať aj sociálny podnik nachádzajúci sa v meste Jelšava. Okrem týchto aktivít by sa obecný sociálny podnik mal orientovať na zachovávanie a starostlivosť o lesné hospodárstvo. Táto starostlivosť by zahŕňala aj vysadzovanie drevín, čistenie lesných chodníkov, ale aj

⁷⁴ Akčný plán rozvoja Revúca. [elektronický zdroj]. [cit. 2018-03-26]. s. 35-36 Dostupné na: <http://www.nro.vlada.gov.sk/site/assets/files/1122/akcny_plan_rozvoja_okresu_revuca.pdf>

aktivity spojené so spracovaním kalamitného dreva a náletových drevín na palivové účely. V meste sa tiež nachádza aj spoločnosť Slovenské magnezitové závody, ktorá sa zaraďuje k najväčším zamestnávateľom v okrese.⁷⁵

3.2.5 Návrhy a odporúčania

Pri analýze regiónu Gemer sme zistili, že má táto oblasť veľký prírodný potenciál, ale aj poľnohospodársky, ktorý by mohla využiť pre rôzne ekonomické aktivity. Územie sa vyznačuje vhodnými klimatickými podmienkami na rozvíjanie odvetvia poľnohospodárstva a to najmä pestovaním ovocia. Región by si tak v budúcnosti mohol zabezpečiť nielen svoju potravinovú sebestačnosť, ale tiež zvýšiť export do okolitých regiónov. Vďaka hraniciam s Maďarskom by oblasť mala začať uvažovať o cezhraničnej spolupráci s danou krajinou, v ktorej by mohla vidieť nového odberateľa pre miestne suroviny.

Väčšia časť krajiny Gemeru sa považuje za chránene oblasti vďaka trom národným parkom a iným pamätihodnostiam, preto by okolie územia bola vo vyššej miere dbať o ochranu životného prostredia a usilovať sa o obnovu a rekonštrukciu pamiatok. Vytvorenými sociálnymi podnikmi sa tak zabezpečí vyššia miera údržby o kultúrne pamiatky, prírody a národných parkov. Obecné sociálne podniky budú zabezpečovať obnovu chodníkov, lesných cestičiek, starostlivosť o lesný fond, výsadbu plodín a drevín a o obnovu miestnych komunikácií.

Väčšiu časť oblasti pokrývajú lesy, ktoré región určite využije v rozvoji drevospracujúceho priemyslu. Ako sme si uviedli v predchádzajúcej podkapitole, oblasť je tiež špecifická ťažbou a spracovaním magnezitovej suroviny. Vďaka tejto jedinečnosti zásoby magnezitu by územie Gemera malo naplno využiť svoj potenciál pre rozvoj priemyslu. Nesmie však zabúdať na to, že ťažbou a spracovaním tejto suroviny výrazne ovplyvňuje stav a kvalitu životného prostredia. Preto by rozvoj nielen tohto priemyslu, ale aj rozvoj drevospracujúceho priemyslu a poľnohospodárstva, na ktoré má územie veľký potenciál, malo byť v súlade s ochranou životného prostredia. Mala by byť zabezpečená

⁷⁵ AGENTÚRA PRE ROZVOJ GEMERA. *Manuál na založenie sociálneho podniku so zameraním na špecifiká regiónu Gemer*. [elektronický zdroj]. s. 11. [cit. 2018-04-09]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/programmes/proxy/alfresco-webscripts/api/node/content/workspace/SpacesStore/c98aa1c7-258d-4e3f-a4db-11978b41678f/SOCI%C3%81LNE%20PODNIKANIE%20A%20MANU%C3%81L%20NA%20ZALO%C5%BDENIE%20SOCI%C3%81LNEHO%20PODNIKU_predfin%C3%A1l.pdf>

ekologizácia odvetví, ktoré by znižovali ekologickú stopu na územiach Gemera. Krajina má tiež možnosti pre využívanie odpadov a ich ďalšie spracovávanie, čím by sa v regióne podstatne znížilo množstvo zmesového odpadu.

V podnikoch, či už ide o novozriadené alebo existujúce, sa musí v prvom rade prikladať dôraz na znižovanie environmentálnych záťaží na prírodu. Územie, ktoré je plné chránených oblastí a pamiatok sa musí usilovať aj o úspory energií v podnikoch, zhodnocovanie potenciálu zdrojov energie, zvyšovať energetickú účinnosť a efektivitu a tiež aj znižovať emisie skleníkových plynov do ovzdušia.

Využitím vyššie uvedených možností si tak región zabezpečí väčšiu atraktivitu v oblasti cestovného ruchu a taktiež môže prilákať nových investorov zabezpečujúcich kapitál na tvorbu nových pracovných miest a rozvoj podnikov, ktoré vytvoria nové pracovné miesta. To je jedna z alternatív zvýšenia celkového rozvoju regiónu. Tieto nové pracovné miesta budú určené aj pre dlhodobo nezamestnaných ľudí. Dôvodom pre nezamestnanosť ľudí môžeme vidieť aj v nepostačujúcej úrovni vzdelania alebo aj nesúladu medzi dopytom a ponukou práce. Riešenie vidíme vo zvyšovaní vzdelanostnej úrovne obyvateľstva, prikladaním dôrazu na celoživotné vzdelávanie, zvyšovaním kvality pracovnej sily, flexibilitou škôl reagujúcich na aktuálne podmienky trhu práce a zatraktívnením študijných odborov, ktoré súvisia s priemyslom a poľnohospodárstvo, na ktoré má územie potenciál, čím by sa v budúcnosti vyplnil deficit voľných pracovných miest.

Záver

Subjekty sociálnej ekonomiky, ku ktorým patria aj sociálne podniky, môžeme považovať za podstatných riešiteľov mnohých spoločenských problémov, ktorých súčasťou sú aj otázky pri riešení environmentálnych problémov. V podmienkach našej krajiny sa prvý krát pojem sociálny podnik objavil prijatím legislatívnej zmeny zákona o sociálnych službách zamestnanosti.

V súčasnej dobe je však prijatý nový zákon o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní. Prijatý zákon by mohol zvýšiť povedomie o danej oblasti, zvýšiť mieru investícií, vybudovať sieť sociálnych podnikov ako aj vytvoriť pohnútku na uskutočnenie zmapovania všetkých sociálnych podnikov a ďalšiemu rozvoju. Rovnako by mohol dopomôcť k väčšej angažovanosti a podpory zo strany štátu, nakoľko sociálnym podnikom sa poskytuje pomoc najmä z fondov EÚ alebo formou úveru od finančných inštitúcií.

Na Slovensku však existujú organizácie, ktoré sa v istej miere starajú o rozvoj sociálneho podnikania. Takýmito organizáciami je napríklad Spoločnosť EPIC, Priatelia zeme, Sokratov inštitút, či ESSE. Veľký potenciál pre ďalší rozvoj sociálnej ekonomiky môžeme vidieť vo zvyšujúcej potrebe po nových sociálnych službách, zvyšovaní počtu sociálnych a environmentálnych iniciatív a počte nových vznikajúcich podnikov.

Na základe viacerých zdrojov sme zistili, že v Európskej únii je približne 2 milióny sociálnych podnikov, ktoré zamestnávajú 11 miliónov ľudí. Podstatnú časť sociálnych podnikov tvoria hlavné sociálne podniky pracovnej integrácie, ktoré sú rozšírené v mnohých krajinách. Francúzsko, Taliansko a Španielsko sme uviedli ako krajiny, kde má sociálna ekonomika dlhú históriu a tradíciu. Francúzsko sa dokonca považuje za priekopníka sociálnej ekonomiky. V spomínaných krajinách je zastúpená široká škála organizácií sociálnej ekonomiky, ako aj vybudovaná platforma, sieť sociálnych podnikov ako aj mechanizmy novej podpory a možnosti sociálneho investovania. Z foriem subjektov sociálnej ekonomiky tu najviac prevažujú družstvá, nadácie, asociácie a neziskové organizácie. Ako príklady nie veľmi rozšírenej koncepcie sociálnej ekonomiky sme spomenuli krajiny V4. Česká republika, Maďarsko a Poľsko sú krajiny, kde definícia sociálnych podnikov buď neexistuje alebo koncept sociálnej ekonomiky má krátku históriu. V týchto krajinách nie je ani tak vybudovaná sieť sociálnych podnikov, ktorým sa nedostáva ani dostatok podpory či investícií.

Analyzovali sme aj spoločensky zodpovedné podniky, ktoré sa snažia okrem dodržiavania ľudských práv a pracovných štandardov, aj o environmentálnejšie správanie, ochranu prírodných zdrojov, zvyšovanie investícií do ekologickejšej technológie, ekologickejšiu produkciu, či vzdelávanie a šírenie vzdelávania v environmentálnej oblasti. Príkladmi môžu byť najzodpovednejšie firmy, ktoré získali cenu Via Bona Slovakia nadácie Pontis. Vzormi nám môžu byť firmy ako je GO4 a Cyklokuriér Švihaj Šuhaj, ktoré poskytujú ekologické kuriérske služby a taxi služby, ale tiež JRK WASTE Management, ktorý si vzal k srdcu problematiku odpadov, ďalej spoločnosť IKEA Bratislava so svojou ideou výmeny drevených paliet za papierové, spoločnosť ANASOFT s projektom Bezpapierové kancelárie, ale aj firma Embraco a jej Ceny Embraca za ekológiu, vďaka ktorej podporuje ekologické projekty v jej okolí.

V práci sme uviedli aj niekoľko návrhov a odporúčaní pre spoločenskú zodpovednosť podnikov. Jedným z odporúčaní vidíme v zriadení oficiálnej stránky spoločensky zodpovedného podnikania s databázou všetkých spoločensky zodpovedných firiem. Ďalšie návrhy spočívajú vo väčšej angažovanosti verejnosti pri výbere víťazov, zvyšovaní povedomia, napríklad vymyslením konkrétnej značky a aktívnejšej činnosti zo strany štátu v podobe daňových úľav alebo poskytovanie príspevkov na projekty.

Pre východisko sme si analyzovali aj dva zahraničné sociálne podniky, ktoré sa nachádzajú v Slovinsku. Prvý podnik sa týka zriadenia centra, ktoré sústreďuje a upravuje nepotrebné veci na ich ďalšie využívanie. Týmto podnikom sa nielen vytvorili nové zelené miesta pre nezamestnané ženy ako jednej z kategórií ohrozených skupín, ale tiež sa tak výrazne vyriešil problém s nadmerným hromadením odpadu. Druhý sociálny podnik sa orientuje na ekologickú výrobu rôznych druhov produktov, ktoré sú v dnešnej dobe veľmi populárne. Aj v tomto prípade sa riešil problém zamestnávania znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie.

V časti environmentálnych sociálnych podnikov na Slovensku sme venovali analýze regiónu Gemer. Identifikovali sme hneď niekoľko problémov, ktoré zapríčiňovali, že ide o tak málo rozvinuté okresy. Problémy zahŕňali hlavne vysokú mieru nezamestnanosti vo všetkých troch okresoch a nevyužitý prírodný a poľnohospodársky potenciál. Situáciu zlepšilo prijatie Akčného plánu rozvoja územia. Na základe tohto dokumentu je naplánovaných niekoľko obecných sociálnych podnikov, ktoré budú mať za úlohu aj ochranu okolia a jeho zveľaďovanie. Ako riešenie na zlepšenie situácie sme navrhli cezhraničnú spoluprácu s Maďarskom, väčšie využívanie potenciálnych surovín, akým je drevo, magnezit. Aj vhodné klimatické podmienky na poľnohospodárske činnosti

by mohli zvýšiť potravinovú sebestačnosť a zvýšiť export. Rozvojom priemyslu však musí mať územie na vedomí, že sa má usilovať aj o ekologizáciu odvetví, nakoľko ide z väčšej miery o chránenú oblasť a výroba a spracovanie daných surovín výrazne ovplyvňuje stav a kvalitu životného prostredia.

Pri analýze sociálnych podnikov sme dospeli k záveru, že sociálne podniky s environmentálnym zameraním napomáhajú spoločnosti v dvoch rovinách. Na jednej strane sa zameriavajú na zamestnávanie znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, ktorých musia zo zákona zamestnávať. Tým riešia problematiku nezamestnanosti ohrozených skupín obyvateľstva v krajine a ich integráciu na otvorený trh práce. Na strane druhej s ich environmentálnym zameraním sa zameriavajú na ekologické dopady a tak riešia aj čoraz kritickejšiu situáciu znečisťovania a degradácie životného prostredia.

Zoznam použitej literatúry

AGENTÚRA PRE ROZVOJ GEMERA. *Manuál na založenie sociálneho podniku so zameraním na špecifiká regiónu Gemer*. [elektronický zdroj]. 16 s. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/programmes/proxy/alfresco-webscripts/api/node/content/workspace/SpacesStore/c98aa1c7-258d-4e3f-a4db-11978b41678f/SOCI%C3%81LNE%20PODNIKANIE%20A%20MANU%C3%81L%20N A%20ZALO%C5%BDENIE%20SOCI%C3%81LNEHO%20PODNIKU_predfin%C3%A 1l.pdf>

Akčný plán rozvoja Revúca. [elektronický zdroj]. 61 s. Dostupné na: <http://www.nro.vlada.gov.sk/site/assets/files/1122/akcny_plan_rozvoja_okresu_revuca.pdf>

CONSERVE ENERGY FUTURE. *What is Environmental Degradation?* [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<https://www.conserve-energy-future.com/causes-and-effects-of-environmental-degradation.php>>

Components and subcomponents of environment. [elektronický zdroj]. 32 s. Dostupné na: <<http://www.newagepublishers.com/samplechapter/000964.pdf>>

CPU. *Ko odpadni izdelki dobijo novo življenje*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://www.cpu-reuse.com/>>

CYKLOKURIÉR ŠVIHAJ ŠUHAI. *O nás*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://svihajshaj.sk/>>

DOBRE NOVINY. *Prieskum: Slováci viac vnímajú spoločensky zodpovedné firmy*. [elektronický zdroj]. 2017. Dostupné na: <<https://www.dobrenoviny.sk/c/116277/prieskum-slovaci-viac-vnimaju-spolocensky-zodpovedne-firmy>>

EMBRACO *Ecology Embraco*. [elektronický zdroj]. Dostupné na:
<<http://ecology.embraco.sk/>>

EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Czech Republic* [elektronický zdroj]. 2014. 42 s. Dostupné na:
<<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13101&langId=en>>

EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Italy* [elektronický zdroj]. 2014. 49 s. Dostupné na:
<<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13026&langId=en>>

EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: France* [elektronický zdroj]. 2014. 76 s. Dostupné na:
<<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13024&langId=en>>

EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Hungary* [elektronický zdroj]. 2014. 35 s. Dostupné na:
<<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13103&langId=en>>

EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Poland* [elektronický zdroj]. 2014. 33 s. Dostupné na:
<<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13029&langId=en>>

EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Slovakia* [elektronický zdroj]. 2014. 42 s. Dostupné na:
<<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12999&langId=en>>

EURÓPSKA KOMISIA. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe – Country report: Spain* [elektronický zdroj]. 2014. 43 s. Dostupné na:
<<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=16383&langId=en>>

EURÓPSKA KOMISIA. *Social Economy Europe*. [elektronický zdroj]. Dostupné na:
<<http://www.socialeconomy.eu.org/>>

EURÓPSKA KOMISIA. *Social economy in EU*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_sk>

EURÓPSKA ÚNIA. *Enviroment*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <https://europa.eu/european-union/topics/environment_en>

EURÓPSKA ÚNIA. *Trvalo udržateľný rozvoj*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <http://www.europskaunia.sk/trvalo_udrzatelny_rozvoj1>

EPIC. *O nás*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://www.epic-org.eu/home/>>

ESSE. *About ESSE*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://www.esse.unibo.it/>>

FAIR TRADE. *What is Fairtrade. The impact of our work. The difference that Fairtrade makes*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<https://fairtrade.org.uk/What-is-Fairtrade/The-impact-of-our-work/The-difference-that-Fairtrade-makes>>

FAIR TRADE. *What is Fairtrade. What Fairtrade does*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<https://fairtrade.org.uk/What-is-Fairtrade/What-Fairtrade-does>>

GO4. *O nás*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<https://go4.sk/o-nas/>>

GOGOVÁ, MARTINA. *Aplikovanie koncepcie spoločenskej zodpovednosti firiem v praxi a porovnanie vybraných firiem*. 264 s. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak4/subor/Gogova.pdf>>

GOODWILL. *Zodpovedné podnikanie na Slovensku*. [elektronický zdroj]. 2016. Dostupné na: <<http://www.goodwill.eu.sk/clanky/item/8-zodpovedne-podnikanie-na-slovensku>>

IKEA BRATISLAVA. *IKEA Bratislava získala ocenenie Via Bona Slovakia 2013*. [elektronický zdroj]. 2014. Dostupné na: <https://www.ikea.com/sk/sk/about_ikea/newsitem/PR_VIA_BONA_2014>

IMPACTHUB INCUBATOR Impact Hub. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://impacthub.sk/impactinkubator/>>

JRK WASTE MANAGEMENT. *Menej odpadu*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<https://www.menejodpadu.sk/>>

KORENIKA. *Naše poslanstvo*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://www.korenika.si/korenikainposlanstvo>>

KUNZ, VILÉM. *Společenská odpovědnost firem*. Praha : Grada Publishing, 2012. 201 s. Expert. ISBN 978-80-247-3983-0.

LIDL. *Lidl les*. [elektronický zdroj]. 2017. Dostupné na: <<https://www.lidl.sk/sk/Lidl-Les.htm>>

MŽP. *Zelenšie Slovensko. Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030*. [elektronický zdroj]. 2017. 54 s. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/files/iep/x_2017_envirostrategia_20171214.pdf>

NADÁCIA PONTIS. *Kto sme a čo robíme*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/kto-sme-a-co-robime>>

NADÁCIA PONTIS. *O Via Bone*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<http://www.nadaciapontis.sk/o-via-bone-1>>

OECD. *Job Creation Through The Social Economy and Social Entrepreneurship*. [elektronický zdroj]. 2013. 166 s. Dostupné na: <http://www.oecd.org/cfe/leed/130228_Job%20Creation%20throught%20the%20Social%20Economy%20and%20Social%20Entrepreneurship_RC_FINALBIS.pdf>

PODNIKAM. *Spoločensky zodpovedné podnikanie*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <<https://podnikam.webnoviny.sk/spolocensky-zodpovedne-podnikanie/>>

PORVAZNÍK, J. *Spoločenská zodpovednosť organizácií - Corporate Social Responsibility : študijné texty*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 83 s. ISBN 978-80-225-2622-7.

PONGRÁCZOVÁ, Eva. *Sociálna ekonomika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 158 s. ISBN 978-80-225-3291-4.

PRAVDA. *Akčný plán rozvoja aj pre okres Revúca*. [elektronický zdroj]. 2016. Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/404931-akcny-plan-rozvoja-aj-pre-okres-revuca/>

PRAVDA. *Sociálne podniky majú fungovať po novom*. [elektronický zdroj]. 2018. Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/ekonomika/clanok/454119-socialne-podniky-maju-fungovat-po-novom/>

PRIATELIA ZEME. *Priatelja Zeme Slovensko*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <http://www.priateliazeme.sk/>

ROMANČÍKOVÁ, EVA. 2011. *Ekonomia a životné prostredie*. Bratislava : Iura Edition, 2011. 224 s. Ekonomia. ISBN 978-80-8078-426-3.

SLOVAK REGION. *Región Gemer*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <http://www.slovakregion.sk/region-gemer>

SOCIÁLNE PODNIKANIE. *Čo to je?* [elektronický zdroj]. Dostupné na: <http://socialnepodnikanie.sk/co-je-to/>

SOKRATOV INŠTITÚT. *O inštitúte*. [elektronický zdroj]. Dostupné na: <http://www.sokratovinstitut.sk/>

STANEK, VOJTECH. a kol. *Sociálna politika : teória a prax*. 2. preprac. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2011. 342 s. ISBN 978-80-89393-28-2.

ÚPSVaR. *Nezamestnanosť – mesačné štatistiky*. [elektronický zdroj]. 2017-2018. Dostupné na: http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

ÚPSVaR. *Sociálne podniky pracovnej integrácie*. [elektronický zdroj]. Dostupné na:
<http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=12977>

WEBNOVINY. *Ministerstvo práce určilo úlohu sociálnych podnikov, ich cieľom nebude len vytvoriť zisk*. [elektronický zdroj]. 2018. Dostupné na:
<<https://www.webnoviny.sk/ministerstvo-prace-urcilo-ulohu-socialnych-podnikov-ich-cielom-nebude-len-vytvorit-zisk/>>